

Mari Määttä & Antti Tuomi

**KEHITYSVAMMAISTEN HENKILÖIDEN KOKEMUKSIA IT-
SENÄISTYMISESTÄ JA SIIHEN LIITTYVÄSTÄ OHJAUKSESTA
OULULAISESSA ASUMISYKSIKÖSSÄ**

**KEHITYSVAMMAISTEN HENKILÖIDEN KOKEMUKSIA IT-
SENÄISTYMISESTÄ JA SIIHEN LIITTYVÄSTÄ OHJAUKSESTA
OULULAISESSA ASUMISYKSIKÖSSÄ**

Mari Määttä
Antti Tuomi
Opinnäytetyö
Kevät 2013
Sosiaalialan koulutusohjelma
Oulun seudun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun seudun ammattikorkeakoulu
Sosiaalialan koulutusohjelma

Tekijät: Mari Määttä ja Antti Tuomi

Opinnäytetyön nimi: Kehitysvammaisten henkilöiden kokemuksia itsenäistymisestä ja siihen liittyvästä ohjauksesta oululaisessa asumisyksikössä

Työn ohjaajat: Markku Koivisto ja Raija Tammi

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: Kevät 2013

Sivumäärä: 42+ 18 liitesivua

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyön tarkoituksena on kuvailla, millaisia kokemuksia asukkailla on itsenäistymisestä asumisen, itsestä ja ympäristöstä huolehtimisen, sekä vapaa-ajan ja harrastusten toiminnoissa asumisyksikössä. Tavoitteena on vastata kysymykseen, millaista ohjauksen tarve on itsenäistymisen toiminnoissa asukkaiden kokemana ja kuinka asumisyksikkö voisi vastata paremmin asukkaiden ohjauksen tarpeeseen itsenäistymisessä haastattelun tuloksia hyödyntäen.

Opinnäytetyömme teoreettinen viitekehys koostuu kehitysvammaisuuden määrittelystä, itsenäistymisestä ja siihen ohjaamisesta asumisyksikössä. Tutkimus on laadullinen tutkimus. Aineistonhankintamenetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Aineisto analysoitiin teoriaohjaavalla sisällönanalyysillä. Haastattelimme yhteensä seitsemää kehitysvammaista henkilöä huhti–toukokuussa 2012.

Tutkimuksemme tulosten mukaan asumisyksikön asukkaat suoriutuvat itsenäisesti sellaisista toiminnoista, jotka ovat heille tuttuja ja usein arjessa toistuvia asioita, rutiineja. Ohjauksen tarve ilmenee niissä toiminnoissa, jotka eivät toistu säännöllisesti arjessa tai rakennu rutiininomaisesti.

Asiasanat: kehitysvammaisuus, itsenäistyminen, ohjaus

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Social Services

Authors: Mari Määttä and Antti Tuomi

Title of thesis: Experiences of People with Intellectual Disabilities Regarding Their Independence and Guidance in a Living Unit in Oulu

Supervisors: Markku Koivisto and Raija Tammi

Term and year when the thesis was submitted: Spring 2013

Number of pages: 42 + 18 appendix pages

The main reason for doing this thesis was our interest in the work with people with disabilities.

The aim of the study was to describe the experiences that residents had about gaining independence in living, taking care of themselves and the environment and in hobbies and on free time.

The thesis was a qualitative study. The data was collected by using theme-based interviews. We interviewed seven people with intellectual disabilities. We analyzed the data using the method of theory based content analysis.

The main result of our study indicated that people in a living unit need guidance in issues that are not familiar to them in everyday life.

Keywords: disability, independence, guidance

SISÄLLYS

TIIVISTELMÄ.....	3
ABSTRACT	4
1 JOHDANTO	6
2 KEHITYSVAMMAISTEN HENKILÖIDEN ITSENÄISTYMINEN JA SIIHEN OHJAAMINEN ASUMISYKSIKÖSSÄ.....	8
2.1 Kehitysvammaisuus	8
2.2 Itsenäistyminen ja siihen ohjaaminen asumisyksikössä.....	10
2.3 Aikuiskasvatuksen suunnitelma NOVA:n lähtökohdat itsenäistymistä ohjaamassa	12
2.4 Itsenäistymiseen ohjaaminen NOVA:n toiminnoissa	16
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
3.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävä	19
3.2 Metodologiset lähtökohdat.....	20
3.3 Tutkimusmenetelmä.....	20
3.4 Tutkimuksen kohderyhmä.....	22
3.5 Aineistonkeruu	22
3.6 Aineiston analysointi.....	23
3.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys	25
4 TUTKIMUKSEN TULOKSET.....	28
4.1 Itsenäinen suoriutuminen arjessa	28
4.2 Ohjauksen tarve arjessa.....	30
5 JOHTOPÄÄTÖKSET	33
6 POHDINTA.....	36
LÄHTEET	40
LIITTEET	43

1 JOHDANTO

Vuonna 2011 julkaistujen kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen laatusuosituksen asumisen avainperiaatteiden mukaan kehitysvammaisella ihmisellä on oikeus tulla kohdelluksi ihmisenä ja yksilönä, oikeus tavalliseen elämään normaalissa asuinympäristössä sekä oikeus tarvitsemaansa apuun ja tukeen, joka perustuu hänen yksilöllisiin tarpeisiinsa (Kehitysvammaliitto ry. 2011, hakupäivä 14.3.2012). Kehitysvammaisia henkilöitä asui autetun asumisen piirissä vuonna 2010 THL:n tilaston mukaan 5876 henkilöä, kun taas tuetusti asuvia kehitysvammaisia henkilöitä oli 972 (Sotkanet 2011, Hakupäivä 11.1.2012).

Itsenäistyminen on yksilöllinen prosessi, johon liittyy monia asioita elämän eri osa-alueilta. Näitä itsenäistymiseen vaikuttavia elämän eri osa-alueita ovat asuminen, vapaa-aika, sosiaaliset suhteet ja työ tai opiskelu. Itsenäisyydellä tarkoitetaan mahdollisimman omatoimista suoriutumista jokapäiväisen elämän vaatimuksista. Kehitysvammaisen henkilön itsenäistymisessä on apuna asiakaslähtöisesti toteutettu, yksilöllinen ohjaus ja tuki. (Malm ym. 2004, 198.)

Kehitysvammaisten henkilöiden itsenäistymiseen liittyen on jonkin verran aikaisempia tutkimuksia. Mia Himanen Mikkelin ammattikorkeakoulusta on opinnäytetyössään tutkinut kehitysvammaisen nuoren itsenäistymistä asumisvalmennuksen näkökulmasta. Himasen opinnäytetyön tuloksista päätellen vanhemmat pitivät nuorten itsenäistymistä luonnollisena, mutta kokivat itsenäistymisen esteeksi yhteisöllisen ja sosiaalisen hyväksynnän puuttumisen. Vanhempien mielestä asumisvalmennus edisti nuoren itsenäistymistä ja elämänhallintaa ja siirtymävaiheiden onnistumiseksi tulisi parantaa yhteiskunnallisia tukitoimia ja luoda ennen opintoja toimiva vuorovaikutussuhde oppilaitoksen ja kodin välille. (Theseus opinnäytetyö 2010, hakupäivä 15.9.2011.)

Kehitysvammaisten omia kokemuksia ja käsityksiä itsenäistymisestä on tutkittu vähän. Suvi Säkkinen on tehnyt Seinäjoen ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön otsikolla Toiveena ihan oma elämä, kehitysvammaisen henkilön itsenäisyyden tukeminen. Tämä

opinnäytetyö sivuaa meidänkin aihettamme, sillä siinä kehitysvammaiset kertovat itse omasta itsenäistymisestään. Säkkinen opinnäytetyön tulosten mukaan haastatellut olivat pääosin tyytyväisiä itsemääräämisensä toteutumiseen ja elämänlaatunsa yleisesti. Kehitystoiveita olivat muun muassa oman tilan ja oman rauhan lisääminen ja työssä vastuun lisääminen. Osa haastatelluista kaipasi tutkimuksen mukaan myös vapaa-ajalle lisää mielekästä tekemistä. (Theseus opinnäytetyö 2011, hakupäivä 15.9.2011.)

Tanja Peltonen Oulun seudun ammattikorkeakoulusta on tutkinut opinnäytetyössään kehitysvammaisten nuorten toiveita itsenäisestä asumisesta. Peltonen osatutkimustehtävänä on kartoittaa niitä avun ja tuen tarpeita, jotka mahdollistavat nuoren kehitysvammaisen itsenäisen asumisen. Tutkimustulosten mukaan nuorten toiveissa korostui muun muassa mahdollisuus osallistua arjen toimintoihin. (Theseus 2013. Hakupäivä 14.1.2013.)

Opinnäytetyömme on kvalitatiivinen tutkimus kehitysvammaisten henkilöiden itsenäistymisen ja ohjauksen kokemuksista oululaisessa asumisyksikössä. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla, millaisia kokemuksia asukkailla on itsenäistymisestä asumisen, itsestä ja ympäristöstä huolehtimisen, sekä vapaa-ajan ja harrastusten toiminnoissa asumisyksikössä. Tarkoituksena on vastata kysymykseen, millaista ohjauksen tarve on itsenäistymisen toiminnoissa asukkaiden kokemana ja kuinka asumisyksikkö voisi vastata paremmin asukkaiden ohjauksen tarpeeseen itsenäistymisessä haastattelun tuloksia hyödyntäen.

2 KEHITYSVAMMAISTEN HENKILÖIDEN ITSENÄISTYMINEN JA SIIHEN OHJAAMINEN ASUMISYKSIKÖSSÄ

2.1 Kehitysvammaisuus

Kehitysvammaisuutta voidaan tarkastella ja määritellä monella tavalla, kuten lääketieteellisesti eli diagnoosien kautta ja sosiaalisesta näkökulmasta. Näiden rinnalla on pitkään ollut toimintakyvyn näkökulma, jossa pohditaan ihmisen valmiuksia selviytyä eri ympäristöissä. (Vernerinet. 2011. hakupäivä 15.9.2011.) Toimintakyvyllä tarkoitetaan sitä, että henkilö selviytyy itselleen merkityksellisistä ja välttämättömistä jokapäiväisen elämän toiminnoista siinä ympäristössä, jossa hän elää. Toimintakyvyn ulottuvuuksia ovat, fyysinen, kognitiivinen, psyykinen ja sosiaalinen. (Vammaispalvelujen käsikirja, 2011. Hakupäivä 18.12.2012.)

Tutkimuksemme merkittävimmät toimintakyvyn ulottuvuudet ovat kognitiivinen ja psyykinen toimintakyky. Kognitiivinen eli älyllinen toimintakyky käsittää muistin, oppimisen, keskittymisen, tarkkaavuuden, hahmottamisen, orientaation, tiedon käsittelyn, ongelmien ratkaisun, toiminnanohjauksen ja kielellisen toiminnan. Myös esimerkiksi oman terveydentilan tai toimintakyvyn realistinen ymmärtäminen on tärkeä osa kognitiivista toimintakykyä. Psyykkisen toimintakyvyn käsite liittyy ihmisen elämäntilanteeseen ja -tyytyväisyyteen, mielenterveyteen ja psyykkiseen hyvinvointiin. Psyykinen toimintakyky käsittää muun muassa, itsearvostuksen, mielialan, omat voimavarat ja erilaisista haasteista selviytymisen. (Vammaispalvelujen käsikirja, 2011. Hakupäivä 18.12.2012.) Psyykkisellä toimintakyvyllä voidaan tarkoittaa myös yllättävistä ja ennakoimattomista haasteista tai elämäntilanteista selviytymistä sekä kykyä tehdä päätöksiä ja ratkaista elämän ongelmia (Malm ym. 2004, 62).

AAIDD:n (The American Association on Intellectual and Developmental disabilities) esittämä malli älyllisestä kehitysvammaisuudesta on perustaltaan toiminnallinen ja määrittelyssä ratkaisevat tekijät ovat edellytykset tai kyvyt, ympäristö ja toimintakyky. Kyse on älyllisten ja ympäristön vaatimusten ja adaptiivisten taitojen välisestä vuorovaikutuksesta. Älyllinen kehitysvammaisuus on siis vammaisuutta tämän vuorovaikutuksen

tuloksena. Kehitysvammaisuus tarkoittaa tämänhetkisen toimintakyvyn huomattavaa rajoitusta. Tilalle on ominaista keskimääräistä merkittävästi heikompi älyllinen suorituskyky, johon samanaikaisesti liittyy rajoituksia kahdessa tai useammassa adaptiivisten taitojen yksilöllisesti sovittavista osa-alueista, kuten esimerkiksi kommunikaatio, itsestä huolehtiminen ja sosiaaliset taidot. Kehitysvammaisuus ilmenee ennen 18 vuoden ikää. (Kaski, Manninen & Pihko 2009, 16–17.) Toimintakyky muotoutuu yksilön älyllisten toimintojen ja niiden rajoitusten sekä muiden ominaisuuksien ja elinympäristön jatkuvassa vuorovaikutuksessa. Yksinään älyllisen kehitysvammaisuuden vaikeusaste ei riitä ennustamaan elämässä selviytymistä. (Kaski ym. 2009, 19.)

Luokituksen perustana oleva älykkyyssosamäärä, eli ÄO on psykologisin testein saatu älykkyyssikä jaettuna oikealla iällä; näin saatu osamäärä kerrotaan sadalla käyttökelpoisen kokonaisluvun saamiseksi. Psykologiset testit on suunniteltu eri-ikäisten lasten älyllisten suoritusten perusteella. Normaalitapauksissa älykkyyssikä on siis sama kuin oikea ikä. Luokituksen mukaan älyllisesti kehitysvammaisia ovat ne, joiden älykkyyssosamäärä on pienempi kuin 70. Lisämääreenä älyllisen kehitysvammaisuuden vaikeusastetta luokiteltaessa ovat kehitysvammaisen henkilön käyttäytymisen häiriöt. Luokitus erottelee normaalin käyttäytymisen merkittävästi poikkeavasta, huomiota tai hoitoa vaativasta käyttäytymisestä. Älylliseen kehitysvammaisuuteen voivat liittyä myös muut kehityshäiriöt, lisävammat ja –sairaudet, kuten aisti-, puhe- ja liikuntavammat. (Kaski ym. 2009, 16–19.)

Lievästi kehitysvammainen henkilö on yleensä henkilökohtaisissa toimissaan omatoiminen ja pystyy aikuisena asumaan itsenäisesti tai hieman tuettuna. Monet kykenevät työhön ja ylläpitämään hyviä sosiaalisia suhteita. He kuitenkin useimmiten tarvitsevat työssään jonkinasteista jatkuvaa opastusta ja valvontaa. Ilman sitä osa nuorista ei pääse kiinni työelämään, ja osa työelämässä olleista joutuu verraten varhain jättämään sen työelämän vaatimusten lisääntyessä. Lievästä kehitysvammaisuudesta huolimatta henkilö on melko itsenäinen useimmilla elämän osa-alueilla. Hän tarvitsee usein tukea kyetäkseen asioimaan ja hankkimaan tarvitsemansa palvelut. Hänen rahankäyttötaitonsa voi olla puutteellista, ja helpon johdateltavuutensa takia hän on ilman tukea eläessään vaarassa joutua seuraan, joka käyttää häntä hyväkseen tai jonka elämäntapa on asosiaalinen. Kehitysiässä vaille diagnoosia tai kouluiän jälkeen huomiotta jäänyt lievä älyllinen kehitysvammaisuus saattaa myöhemmin olla psyykkisen sairastumisen tai psykososiaa-

listen umpikujatilanteiden taustalla. (Kaski ym. 2009, 20–21.) Haastattelemamme kehitysvammaiset henkilöt tarvitsevat tämänkaltaista ohjausta ja tukea suoriutuakseen arjen toiminnoissa mahdollisimman itsenäisesti.

2.2 Itsenäistyminen ja siihen ohjaaminen asumisyksikössä

Aikuisuus merkitsee itsenäisyyttä ja riippumattomuutta. Itsenäisyydellä tarkoitetaan paitsi mahdollisimman omatoimista suoriutumista jokapäiväisen elämän vaatimuksista, myös sisäistä itsenäisyyttä eli sisäistä riippumattomuutta, autonomiaa. Autonomialla tarkoitetaan olemassa olemista omilla ehdoillaan – omana itsenään - ja oman erillisyyden kokemista. Näin ymmärrettyä itsenäisyyttä ei voida riistää keneltäkään, ei edes henkilöltä, joka on täysin riippuvainen toisten ihmisten avusta. Autonomiaan kuuluu valintojen tekeminen ja omista asioista päättäminen niin suurissa kuin pienissäkin asioissa. Tavallisesti aikuisen ihmisen päivä on täynnä pieniä valintoja ja ainakin periaatteessa aikuinen henkilö voi päättää asuinpaikastaan ja yhteiskunnallisesta tilanteesta riippuen hänellä on mahdollisuus vaihtaa työpaikkaa. (Lehtinen, U. & Pirttimaa, R. 1993, 33.)

Toinen tärkeä ulottuvuus aikuisuudessa autonomian lisäksi on yhteisön jäsenyys. Yhteisön jäsenyydellä tarkoitetaan kahta asiaa. Näillä asioilla tarkoitetaan liittymistä yhteiskuntaan kansalaisena sekä vapaaehtoista liittymistä erilaisiin yhteisöihin. Kansalaisen rooli koetaan usein hyvin vaativaksi siihen liittyvine oikeuksineen ja velvollisuuksineen. Vapaaehtoisella yhteisöjen jäsenyydellä tarkoitetaan erilaisiin itse valittuihin yhteisöihin kuulumista, joita aikuisella ihmisellä on useita. Ihmissuhteet muodostavat usein tärkeimmän tällaisen yhteisön. Erilaiset jäsenyydet auttavat määrittämään yhteisön ja toisaalta yhteisö auttaa määrittelemään jokaisen jäsenensä aikuiseksi. Muuttuminen on kolmas aikuisuuden keskeisistä ulottuvuuksista. Aikuisuus on eräänlainen jatkuvan muuttumisen ja kasvamisen prosessi. Aikuiskasvatuksen tarpeellisuutta voi perustella elinikäisellä oppimisella. (Lehtinen ym. 1993, 34.)

Itsenäisyys toteutuu valinnan ja päätöksenteon mahdollisuuksina, ihmissuhteiden solmimisena, oman ympäristöön vaikuttamisena, aikuisen identiteetin rakentumisena ja kokemusmaailman laajentamisena. Vaikka kehitysvammaisen tarvitsee vielä aikuistutuaankin muiden ihmisten apua käytännön kysymyksissä ja psyykkistä tukea, on pyrit-

tävä löytämään tasapaino mahdollisimman suuren itsenäisyyden ja välttämättömän riippuvuuden välillä. (Kaski ym. 2009, 222.)

Itsemääräämisoikeudella tarkoitetaan yksilön oikeutta tehdä omat valintansa edellyttäen, että tämä ei uhkaa muiden oikeuksia tai oikeutettuja etuja. Täysivaltainen asiakas on vastuussa omista valinnoistaan ja niiden seurauksista. (Talentia 2005, hakupäivä 30.9.2011.) Asumiseen liittyvien palvelujen tarkoituksena tulisi olla kehitysvammaisen henkilön itsemääräämisoikeuden turvaaminen sekä mahdollistaa yksilöllisyys ja osallisuus. Itsemääräämisoikeuden toteutuminen käytännön tasolla edellyttää tukena olevalta henkilökunnalta kehitysvammaisen henkilön omien valintojen kunnioittamista. Tämä koskee monia arjen tilanteita, kuten sisustusvalintoja, siisteyttä ja päivärytmiä. (Verne-ri.net. 2011, hakupäivä 21.10.2011.)

Vammaisten ihmisten asumisessa ja tarvittavissa asumispalveluissa on aina kyse perusoikeuksista ja oikeudenmukaisuuden toteutumisesta (Lampinen 2007, 160). Asumispalveluiden järjestäminen on ensisijaisesti kunnan tehtävä. Asumispalvelut voidaan järjestää myös sosiaalihuoltolain ja vammaispalvelulain perusteella. Sellaisen henkilön asuminen, joka ei voi asua omassa kodissaan, mutta ei tarvitse laitoshoidoa, on kehitysvammalain mukaan järjestettävä muulla tavoin. Autettu ja ohjattu asumismuoto eroavat toisistaan asukkaiden omatoimisuusasteen perusteella, autetussa asumisessa tarvitaan asukkaiden avun tarpeen vuoksi yövalvontaa. (Kaski ym. 2009, 342–343.)

Valtioneuvosto on tehnyt periaatepäätöksen kehitysvammaisten asumista koskevasta ohjelmasta, jonka tavoitteiksi on asetettu vuosille 2010–2015 laitoshoidon vähentäminen ja lapsuudencodeista muuttamisen mahdollistaminen tarjoamalla asuntoja ja yksilöllisiä palveluja ja tukea, asuminen tavanomaisissa asuinympäristöissä sekä mahdollistaa yksilölliset ja asiakkaan tarpeen mukaiset palvelut. Periaatepäättös pitää sisällään laatusuosituksia kehitysvammaisten henkilöiden asuntojen rakentamiseen vuosiksi 2010–2017. Näiden laatusuositusten avainkäsitteitä asumisessa asuntoon liittyen ovat omien toiveiden mukainen asunto, mahdollisuus valita kenen kanssa asuu ja missä, normaalin asunnon tunnuspiirteet sekä asuntojen sijainti tavallisessa asuinympäristössä. Nämä yhdistetään aktiiviseen tukeen jokapäiväisen elämän toiminnoissa, valinnoissa ja päätöksenteossa sekä sosiaalisessa liittymisessä ja yhteiskunnallisessa osallistumisessa. (Kehitysvammaliitto ry. 2011, hakupäivä 14.3.2012.)

Yhteistyökumppaninamme toimiva kehitysvammaisten asumisyksikkö on perustettu palvelemaan tukea tarvitsevia asiakkaita. Sen ensisijainen tarkoitus on, että asumisyksikön asukkaat voivat saamansa tuen turvin irtautua vähitellen kodistaan itsenäisempään elämään. Tukea asukkaat tarvitsevat arjen sujumisessa, asioinneissa, yhteydenpidossa elämän eri osa-alueilla. Asukkaat ovat pääasiassa nuoria ja aikuisia työssä käyviä tai opiskelemissa olevia henkilöitä. (Oulun kaupunki 2011, hakupäivä 26.9.2011.)

Asumisyksikön ohjenuorana on ajatus asukkaan vastuun ottamisesta omasta asumisestaan. Kodissa asukkaan tavoitteena on ollut huolehtia omista elämään liittyvistä asioista mahdollisimman itsenäisesti. Asumisyksikön toimintaan kuuluu myös ohjauksellinen työote ja tasa-arvoisuuden periaate. Ohjauksellinen työote tarkoittaa, että asukas tekee oman elämänsä asioita itse ja tarvittaessa ohjaaja antaa tukensa tekemiseen ja siihen, että asukkaalla on mahdollisuus omaksua uusia asioita. Tavoitteena on kuitenkin mahdollisesti jossakin vaiheessa elämää asua täysin itsenäisesti tai osittain tuetusti. Asumisyksiköllä täytyy tältä pohjalta olla myös ajatus yksilön mahdollisuuksista kasvaa ja oppia elämänsä eri vaiheessa. (Oulun kaupunki 2011, hakupäivä 26.9.2011.)

2.3 Aikuiskasvatuksen suunnitelma NOVA:n lähtökohdat itsenäistymistä ohjaamassa

NOVA – suunnitelman tärkeimpinä lähtökohtina ovat normalisaatio, osallistuminen, vuorovaikutus ja aikuisuus. Suunnitelma on laadittu yhteistyössä erityishuoltopiireissä toimineiden 90 kokeiluryhmän kanssa. (Malm, M. Matero, M. Repo, M. & Talvela, E-L. 2004, 198) NOVA sisältää aikuiskasvatuksen toteuttamismallin ja toimintoja koskevia ohjeita. Näitä toimintoja ovat asuminen ja itsestä sekä ympäristöstä huolehtiminen, työ- ja päivätoiminnot sekä vapaa-aika ja harrastukset. (Malm ym. 2004, 198.) Tutkimukssessamme tarkastelemme itsenäistymistä näiden toimintojen pohjalta. Työ- ja päivätoiminnot rajasimme opinnäytetyömme ulkopuolelle, sillä tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla, millaisia kokemuksia asukkailla on itsenäistymisestä asumisen, itsestä ja ympäristöstä huolehtimisesta sekä vapaa-ajan ja harrastusten toiminnoissa asumisyksikössä.

Normalisaatiossa on kysymys ihmisoikeuksista, tasa-arvosta, valinnanmahdollisuuksista, mielipiteen ilmaisun vapaudesta ja itsemääräämisoikeudesta (Malm ym. 2004, 198). Normaalisuuden periaatteen mukaisesti jokaisen kehitysvammaisen tulisi aikuisiässä irtautua lapsuudenkodistaan joko asumaan tukitoimin kodin ulkopuolella tai itsenäisesti. Realistista minäkuva, motivaatiota, riittäviä taitoja asumisessa ja omien asioiden hoidossa sekä päivätoiminnassa tai työssä käymistä pidetään itsenäisen tai kevyesti tuetun asumisen onnistumisen edellytyksinä. (Kaski ym. 2009, 223.)

Vammaisilla henkilöillä on samat ihmisoikeudet kuin muillakin ihmisillä. Vammaiset henkilöt ovat oikeutettuja kaikkiin YK:n sopimuksissa tunnustettuihin oikeuksiin. Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus on keskeinen vammaisten kansalaisten oikeuksien edistämisessä ja suojelussa. Mikäli erityiskohtelu on tarpeen, sopimuksen hyväksyneiden valtioiden tulee lisäksi ryhtyä voimavarojensa sallimissa puitteissa toimenpiteisiin, joilla mahdollistetaan vammaisten ihmisten oikeuksien toteutuminen heidän vammastaan huolimatta. Vammaisuus on yksi yleisimpiin ihmisoikeussopimuksiin kirjatun syrjinnän kiellon perusteista. Ketään ei saa syrjiä vammaisuuden perusteella. Sen sijaan on huomattava, että positiivinen erityiskohtelu on joskus tarpeen, jotta vammaisten oikeudet toteutuisivat samoin kuin muidenkin ihmisten oikeudet. Vammaisille ihmisille voidaan esimerkiksi tarjota palveluja, joita muut eivät saa. (Vammaisten oikeudet. 2011 hakupäivä 20.12.)

Normalisaatio takaa, että ihmiset joilla on kehitysvamma voivat elää samalla tavalla kuin muutkin ihmiset. Kehitysvammaisilla ihmisillä on normalisaation periaatteen mukaan oikeus opiskella, toimia ikänsä mukaisesti, asua tavallisilla asuinalueilla, sellaisissa yhteisöissä, joissa on sekä miehiä että naisia ja liikkua vapaasti siellä missä haluaa. Periaatteisiin kuuluu myös se, että heillä on oikeus tarvitsemaansa tukeen, jotta he voivat integroitua yhteiskuntaan hyvin. Yhteiskunnalla on velvollisuus järjestää kansalaisensa tarvitsemia tukipalveluja. (Lehtinen ym. 1993, 20.)

Hyvinvointi ja elämänlaatu ovat osa normalisaatiota. Mielekäs arki on elämänlaatua. Elämää rytmittävät asiat ovat tärkeitä, normaali päivä- ja viikkorytmissä erottuvat työhön tai opiskeluun ja vapaa-aikaan käytetty aika. Hyvät ihmissuhteet ja toiminta tuovat sisältöä elämään ja arkeen. Tärkeää on se, että ihmiset saavat itse päättää elämäntavastaan, valita itse mikä heille on tärkeää. (Lehtinen ym. 1993, 20.)

Itsemääräämisoikeus ja itsensä toteuttamismahdollisuus on osa normalisaatiota. Periaatteen hyväksyvät kasvattajat joutuvat jatkuvasti pohtimaan kasvatustyönsä perusteita ja arvioimaan tekemiään päätöksiä ja suunnitelmia. Kasvattajan tulee huolehtia siitä, että tehdyt kasvatukselliset ratkaisut tukevat vaatimusta itsemääräämisoikeudesta. Itsemääräämisoikeus on itsenäisyyttä, joka ei liity vain ruuan laittamiseen tai pukeutumiseen. Todellista itsenäisyyttä on mahdollisuus ajatella, käyttää mielikuvitustaan, elää ja kokea elämää. Tavoitteet, jotka korostavat itsenäisyyttä, liitetään usein päivittäisten taitojen harjoitteluun. Tällaisilla tavoitteilla ja taitojen oppimisella tulee olla tärkeä merkitys myös oppijalle itselleen. Hyvä vuorovaikutus ja yhteistoiminta, jossa muistetaan kunkin ihmisen yksilöllisyys ja erityisyys on normalisaation toteutumisessa tärkeää. Normalisaatio ei poista kehitysvammaisten henkilöiden kohtaamia vaikeuksia yhteiskunnassamme. Kasvattajan on tarvittaessa oltava apuna, sillä yhteiskunta saattaa olla välinpitämätön ja kehitysvammaiset ihmiset voivat olla haavoittuvia ja voimattomia. Kasvatustyönsä lisäksi kasvattajilla on tärkeä yhteiskunnallinen tehtävä, he voivat toimia kehitysvammaisten ihmisten puolestapuhujina. (Lehtinen ym. 1993, 20–21.)

Osallistuminen antaa ihmiselle tilaisuuden vaikuttaa omalla panoksellaan ympäristöönsä, sen tapahtumiin ja ihmisiin. Näin hänellä on mahdollisuus ottaa myös vastuuta sekä itsestään että koko yhteisöstä. Osallistumisen on tarkoitus johtaa sosiaalisen integraation toteutumiseen sekä yksilön jatkuvaan kasvuun, oppimiseen ja yksilöllisten opetus- ja kasvatustavoitteiden toteutumiseen. Osittaisella osallistumisella tarkoitetaan sitä, että henkilöltä ei vaadita täyttä suoritusta. Riittää, että hän osallistuu toimintaan omien mahdolluuksiensa mukaan ja että hän saa siihen kaiken tarvitsemansa tuen. Osittaista osallistumista tulisi toteuttaa kaikessa aikuiskasvatuksessa eikä vain tietyissä tilanteissa. Osittaisen osallistumisen periaate voi arkitilanteissa helposti unohtua. Kasvattajalla saattaa olla hyvä pyrkimys mielessään opettaa kehitysvammainen aikuinen mahdollisimman itsenäiseksi, mutta itse asiassa hän tekeekin kaiken kehitysvammaisen henkilön puolesta. Pyrkimys itsenäisyyteen voi joskus johtaa myös siihen, että kasvattaja yrittää saada kehitysvammaisen henkilön tekemään kaiken itse, vaikka hänellä ei ole siihen reaalisia mahdollisuuksia. (Lehtinen ym. 1993, 22–24, 28–29.)

Suunnitelmallinen ja tavoitteellinen aikuiskasvatus on paras keino kehitysvammaisten aikuisten hyvän elämän tukemiseen. Päivätoiminnot luovat luonnolliset puitteet elinikäi-

selle oppimiselle. Osallistuminen arjen toimintoihin on tärkein keino lisätä elämän hallintaa kehitysvammaisten aikuisten elämässä. Aikuiskasvatuksesta huolehtivat lähikasvattajat yhteisöissä, joissa kehitysvammaiset elävät. (Kaski ym. 2009, 222–223.) Kasvattajan on tiedostettava oman toimintansa arvoperusta ja suunniteltava toiminta niin, että kehitysvammaisella on tasavertainen mahdollisuus osallistua. Osallistuminen lisää kehitysvammaisen osallistumista ja vaikutusmahdollisuuksia yhteisössä ja auttaa häntä jäsentämään ympäristöään sekä kehittämään jo olemassa olevia taitojaan. (Malm ym. 2004, 198–199.) Asuminen ja yhteisössä toimiminen, työ tai muu päivittäinen toiminta, harrastukset ja vapaa-ajan käyttö ovat keskeisiä elämänlaatuun vaikuttavia tekijöitä (Kaski ym. 2009, 222–223).

Sosiaalisella **vuorovaikutuksella** tarkoitetaan ihmisten välistä toimintaa erilaisissa ympäristöissä. Sosiaaliset ärsykkeet kehittävät ja kasvattavat meistä ihmisyhteisön jäseniä. Ihmisen kehittymistä yhteiskunnan jäseneksi sosiaalisilta taidoiltaan kutsutaan sosialisatioprosessiksi. Sosialisatioprosessin yhteydessä opitaan yhteiskunnan arvoista ja normeista lähtevät toimintatavat ja käyttäytymissäännöt. Sosiaalisen kontaktin syntymiseen liittyvät aikaisemmat ihmissuhdetilanteista saadut kokemukset ja syntyneet, sisäistyneet mallit, sosiaalisten tilanteiden representaatiot eli edustukset. Nämä ovat tulkinassa mukana, missä viesti analysoidaan negatiiviseksi tai positiiviseksi. (Kauppila 2005, 19, 70.)

Ihmisen kasvulle vuorovaikutus muiden ihmisten kanssa on välttämätöntä. Sosiaaliset kokemukset ja sosiaalisissa suhteissa tapahtuva oppiminen ovat minäkuvan hyvälle kehitykselle välttämättömiä. Kehitysvammaisten henkilöiden aikuiskasvatuksessa yksilöllisyyttä painotetaan noudattamalla diagnostisen opetuksen periaatteita, jonka mukaan kaikki tavoitteet asetetaan yksilöllisesti kunkin omien tarpeiden, taitojen ja toiveiden mukaisesti. Samalla korostuu yhteisön ja sosiaalisten suhteiden merkitys. Ihminen on ihminen ollessaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Ihminen nähdään sekä persoonallisena eli yksilöllisenä yksilönä että sosiaalisena olentona. Hyvässä tapauksessa sosiaalisten suhteiden korostaminen johtaa aktiiviseen yhteistoimintaan. Siinä kehittyy myös ihmisen persoonallisuus. (Lehtinen ym. 1993, 49) Vähäinen sosiaalinen vuorovaikutus ja niukat kokemukset elämisestä muiden ihmisten kanssa heikentävät aikuistuvan kehitysvammaisen henkilön elämänhallintaa. (Kaski ym. 2009, 223.)

Psykologisesti ihminen on **aikuinen**, kun hän on henkisesti kypsä irrottautumaan lapsuudenkodistaan, hän on pohtinut elämän arvojaan, hänen ajattelunsa on vastuullista ja kykenee tekemään itsenäisiä päätöksiä. Täysi-ikäisyydellä tarkoitetaan sosiaalisin perustein määriteltynä yleensä irtaantumista vanhemmista, työelämään siirtymistä, itsenäistä toimeen tulemistä, yhteiskunnallisista velvollisuuksista huolehtimista ja vastuunottoa omasta elämästä. (Vilkko-Riihelä & Laine 2005, 130.)

Aikuisuuden tukeminen on aikuiskasvatuksen keskeinen tavoite. Aikuisuuden tukemisella tarkoitetaan sitä, että kasvattajat ja kaikki muut hänen lähiyhteisössään arvostavat ja kunnioittavat kehitysvammaista henkilöä aikuisena, tasavertaisena jäsenenä. Aikuisuuden tukeminen on moniulotteista. Ensiksikin vammaista henkilöä ohjataan saavuttamaan mahdollisimman suuri autonomia unohtamatta hänen jatkuvaa tuen ja turvallisuuden tarvetta. Toiseksi häntä tuetaan yhteisön jäsenyyteen unohtamatta hänen yksilöllisyyttään ja persoonallisuuden kehitystä. Kolmanneksi hänen jatkuva muuttumis- ja kasvuprosessiaan tuetaan. (Lehtinen ym. 1993, 35–36.)

2.4 Itsenäistymiseen ohjaaminen NOVA:n toiminnoissa

NOVA sisältää aikuiskasvatuksen toteuttamismallin ja toimintoja koskevia ohjeita. Näitä toimintoja ovat asuminen ja itsestä sekä ympäristöstä huolehtiminen, työ- ja päivätoiminnot sekä vapaa-aika ja harrastukset. (Malm ym. 2004, 198.) **Asumiseen** liittyy jokaisella ihmisellä sellaisia toimintoja kuten ruokaileminen, hygienian hoitaminen ja vaatetus. Ruokailemisella tarkoitetaan ruokailun fyysisten edellytyksien hallintaa, ruokailuvälineiden käyttöä, sekä ruokailua kotiooloissa ja julkisilla paikoilla. Hygienian hoitamisella tarkoitetaan siistinä pysymistä eli suolen ja rakon hallintaa, wc:ssä toimimista, koko kehon peseytymisestä huolehtimista, puhtaiden vaatteiden vaihtoa, kuukautishygieniasta huolehtimista, parran ajoa, hiusten hoitoa, kynsien hoitoa, nenäliinan ja deodorantin käyttöä sekä ihon hoitoa ja meikkaamista. Vaatetuksella tarkoitetaan vaatteiden valintaa, pukemista ja riisumista. (Lehtinen ym. 1993, 60–64.)

Asumiseen liittyy myös laajempi ympäristö, lähiyhteisö. Sen saavuttamiseen liikkuminen on välttämätöntä. Olennaista on, että kotoa liikutaan muualle ja sieltä hoidetaan erilaisia asioita. Liikkumisella tarkoitetaan liikkumista jalkaisin, pyörällä, linja-autolla tai junalla. Asioimisella tarkoitetaan rahan käytön suunnittelua, ostosten tekoa, kuluttajaoi-

keuksien tuntemista, pankissa sekä postissa asiointia, puhelimen käyttöä, terveydenhuoltopalvelujen käyttöä, neuvon kysymistä tarvittaessa sekä avun hälyttämistä. Osittainen osallistuminen jokapäiväisen elämän erilaisiin tilanteisiin ja tapahtumiin on aikuisen ihmisen persoonallisuuden kehitykselle ja oppimiselle välttämätön edellytys, joka on mahdollista toteuttaa missä tahansa asuinkulttuurissa. Esimerkiksi kaupassa käymisessä yksilön osallistumisen tarpeet ja mahdollisuudet voivat vaihdella suuresti. (Lehtinen ym. 1993, 60–66.)

Itsestä huolehtimisen toimintoja ovat oman terveyden hoitaminen ja kunnon ylläpitäminen sekä apuvälineiden käyttäminen. Oman terveyden hoitamisella ja kunnon ylläpitämisellä tarkoitetaan terveellisten ravitsemistottumusten noudattamista, lääkityksestä huolehtimista, tapaturmien ennaltaehkäisyä ja vaarojen välttämistä, liikkumista ja ulkoilua, oikeaa päihde- ja nautintoaineiden käyttöä, sukupuolielämään liittyvä hygienia ja ehkäisymenetelmien tunteminen ja käyttö. Mahdollisten apuvälineiden käytöllä tarkoitetaan niiden säännöllistä ja oikeaa käyttöä. (Lehtinen ym. 1993, 60–65.) Itsenäinen yhteiskuntaan ja yhteisöön liittyminen edellyttää tietyn asteista elämäntilannetta. Ihmisen on osattava ainakin jollakin tavalla arvioida ajan kulumista, lukea, kirjoittaa ja laskea selviytyäkseen työhön, asumiseen ja liikkumiseen liittyvistä toiminnoista ilman jatkuvaa apua tai tukea. Yksi nuoren ja aikuisen kehitysvammaisen itsenäistymisen ja oman elämän kokonaisuuden hallinnan suurimpia esteitä on raha-asoiden hoidon vaikeus. Kehitysvammaisenkin henkilön tulisi osata asioida kodin ulkopuolella eri palvelupisteissä. (Kaski ym. 2009, 224–225.)

Ympäristöstä huolehtimisella tarkoitetaan vaatehuoltoa, siivoamista, jätehuoltoa, pihatöitä ja ruokataloutta. Vaatehuollolla tarkoitetaan puhtaan ja likaisen pyykin erottamista sekä niiden pesemistä, silittämistä, kenkien kunnossapitoa ja korjausten tekoa. Siivoamisella tarkoitetaan tavaroiden laittamista paikoilleen, likatahrojen ja pölyjen pyyhkimistä, imuroimista, lakaisemista, lattian pesemistä, mattojen pudistelua, vuoteen sijaamista, vuodevaatteiden vaihtoa, siivousvälineiden puhdistamista ja paikoilleen panemista. Jätehuoltoon kuuluu roskien lajittelu ja kuljetus. Pihatöillä tarkoitetaan lumitöiden tekoa, haravoimista, nurmikon leikkuuta, kasvimaan ja kukkien hoitoa. Ruokatalouteen sisältyy ruokaostosten suunnittelu, ruuan ja juoman valmistus, pöydän kattaus ja astioiden korjaaminen pöydältä, pöydän siivoaminen, leipominen, tiskaaminen ja säilöminen. Kodinhoidollisissa töissä, kuten vaatehuollossa, siivoamisessa, pihatöissä tai ruokata-

loudessa tulee ottaa huomioon kehitysvammaisen henkilön oma kiinnostus ja omat toiveet. (Lehtinen ym. 1993, 60–65.)

Vapaa-ajalla tarkoitetaan aikaa, joka jää vapaaksi työstä, päivätoiminnoista, kodin välttämättömistä, päivittäisistä askareista ja itsensä huolehtimisesta. **Vapaa-ajan ja harrastusten** toimintoja ovat tutustuminen erilaisiin tarjolla oleviin vapaa-ajanviettopoihin ja niiden valitseminen, kokeileminen ja vaihtaminen. Vapaa-aikana voi tehdä sitä, minkä itse on toiminnakseen vapaaehtoisesti valinnut. (Lehtinen ym. 1993, 76–79.)

Ilman tukea ja ohjausta kehitysvammaisen aikuisen on usein vaikeaa löytää sopivia harrastuksia. Vapaa-ajan toimintoihin kuuluvat monet päivittäiset tehtävät, joiden merkitys voi olla tavallistakin suurempi kehitysvammaisille henkilöille. Yksilöllisempien harrastusten valinta tulisi jättää kunkin omaan harkintaan. Ohjaajien tulee toimia erilaisten vaihtoehtojen tarjoajina ja opastajina. Yleisimmin harrastuksia löytyy kirjaston, liikunnan, kerhotoiminnan ja kulttuurin parista. (Kaski ym. 2009, 228–230.)

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimuksen tavoite, tarkoitus ja tutkimustehtävä

Tutkimuksen tarkoituksena on kuvailla, millaisia kokemuksia asukkailla on itsenäistymisestä asumisen, itsestä ja ympäristöstä huolehtimisen sekä vapaa-ajan ja harrastusten toiminnoissa asumisyksikössä. Tavoitteena on vastata kysymykseen, millaista ohjauksen tarve on itsenäistymisen toiminnoissa asukkaiden kokemana ja kuinka asumisyksikö voisi vastata paremmin asukkaiden ohjauksen tarpeeseen itsenäistymisessä haastattelun tuloksia hyödyntäen.

Opinnäytetyömme tutkimustehtävä on:

1. Millaisia kokemuksia asukkailla on itsenäistymisestä ja siihen liittyvästä ohjauksesta oululaisessa kehitysvammaisten henkilöiden asumisyksikössä?

Tutkimustehtävä sisältää asukkaiden kokemukset itsenäistymisestä NOVA:n aikuiskasvatuksen toteuttamismallin toimintojen mukaisesti asumisen ja itsestä sekä ympäristöstä huolehtimisen, sekä vapaa-ajan ja harrastusten toiminnoissa. Tutkimustehtävässä kysytään myös asukkaiden kokemuksia heidän saamastaan ohjauksesta itsenäistymisen toimintojen alueilla. Tämän tutkimustehtävän avulla tuomme esille, miten asumisyksikön tarjoamaa ohjausta itsenäistymisen toiminnoissa voitaisiin mahdollisesti kehittää haastattelutilta saatujen vastausten avulla. Tutkimustehtävään sisältyy lisäksi NOVA:n lähtökohdat, joita ovat normalisaatio, osallisuus, vuorovaikutus ja aikuisuus aikuiskasvatuksen toteuttamismallin toiminnoissa.

Sosiaalialan kompetenssien mukaisena oppimistavoitteemme on oppia näkemään ohjauksen ja tuen merkitys kehitysvammaisen ihmisen itsenäistymisessä yhteiskunnan jäsenenä. Lisäksi tavoitteenamme on oppia kehittämään tutkimuksellisen ja uuden tiedon tuottamisen osaamistamme, sillä yhtenä tavoitteenamme on vastata kysymykseen, kuinka asumisyksikön tarjoamaa ohjausta itsenäistymisen toiminnoissa voisi mahdollisesti

kehittää. Tutkimuksessamme oppimistavoitteinamme merkittävimmät kompetenssit ovat asiakastyön osaaminen, reflektiivinen kehittämisosaaminen sekä yhteiskunnallinen analyysitaito.

3.2 Metodologiset lähtökohdat

Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedonhankintaa, ja tutkimuksessa käytettävä aineisto kootaan luonnollisissa, todellisissa tilanteissa. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa suositetaan ihmistä tiedon keruun instrumenttina. Olemme valinneet kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonhankintamenetelmäksemme juuri siksi, että haastattemme ihmisiä saadaksemme tietoa heidän ajatuksistaan ja kokemuksistaan itsenäistymisessä. Tutkijat luottavat enemmän omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin tutkittavien kanssa kuin mittausvälineillä hankittavaan tietoon. Laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnassa suositetaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille. Tällainen metodi on muun muassa aineistokeruu menetelmäksi valitsemamme teemahaastattelu. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 164.) Omassa tutkimuksessamme olemme valinneet asumisyksikön tarkoituksenmukaisesti, koska asumisyksikkö tarjoaa asumispalveluita kehitysvammaisille henkilöille, joiden itsenäistymisen kokemuksia tutkimme.

Kokemukset ovat tutkimuksen kohteena fenomenologiassa. Kokemus käsitetään ihmisen kokemuksellisenä suhteena oman todellisuutensa, maailmaan jossa hän elää. Omassa tutkimuksessamme fenomenologia ilmenee juuri siinä, että tutkimme haastateltaviksi valittujen kehitysvammaisten henkilöiden kokemuksia itsenäistymisestä. (Laine 2001, 26–27.)

3.3 Tutkimusmenetelmä

Hirsjärven (2009, 210–211) mukaan tutkijan vastuulla on pohtia, mikä menetelmä omassa tutkimuksessa todennäköisimmin takaisi parhaimman mahdollisen lopputuloksen. Toteutimme haastattelun yksilöhaastatteluna asumisyksikössä, koska saimme mielestämme tällä tavalla parhaalla mahdollisella tavalla yksilön äänen kuuluviin, kun taas ryhmähaastattelun riskeinä on, että kaikista puheliaimmat jättävät hiljaisemmat yksilöt pimentoon. Mikäli haastattelu toteutettaisiin ryhmähaastatteluna, ryhmä voisi estää

ryhmän kannalta kielteisten asioiden tulon esille. Ryhmähaastattelutilanteessa riskinä on myös, että haastateltavien äänet saattavat sekoittua toisiinsa nauhaa kuunneltaessa. Yksilöhaastattelussa tällaista riskiä ei ole.

Laadullisessa tutkimuksessa haastattelu on yleisin menetelmä. Ihminen halutaan nähdä tutkimustilanteessa subjektina, jolle on annettava mahdollisuus tuoda esille itseään käsitteleviä asioita mahdollisimman vapaasti. Haastattelu on siinä suhteessa ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, että siinä ollaan tutkittavan kanssa suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa. Tutkimuksessamme olemme valinneet haastattelun tiedonkeruumenetelmäksemme, koska havainnoimalla emme saisi mielestämme kokemuksiin pohjautuvaa tietoa itsenäistymisestä. Valitsimme haastattelun tiedonkeruumenetelmäksemme siitäkin syystä, että haluamme syventää saatavia tietoja. Pystyimme pyytämään perusteluja esitetyille mielipiteille ja käyttämään lisäkysymyksiä tarpeen mukaan. Tiesimme jo ennakolta tutkimuksen aiheen tuottavan vastauksia monitahoisesti. (Hirsjärvi ym. 2009, 204–205.)

Haastattelussa voidaan säädellä aiheiden järjestystä ja haastateltavalla on enemmän mahdollisuuksia tulkita kysymyksiä ja se sallii täsmennykset, toisinkuin esimerkiksi kyselylomaketta käytettäessä. Käytettäessä teemahaastattelua tutkimusmenetelmänä, ollaan yleensä kiinnostuneita tutkittavan ilmiön perusluonteesta ja – ominaisuuksista. Teemahaastattelussa yksityiskohtaisten kysymysten sijaan haastattelu etenee keskeisten teemojen varassa. Tällöin haastattelijä vapautuu tutkijan näkökulmasta ja tuo tutkittavien äänen kuuluviin. (Hirsjärvi ym. 2008, 36, 48, 66.)

Teemahaastattelussa jokaisen haastateltavan kanssa käydään läpi teemoja, joista haastateltavien kanssa halutaan keskustella. Avainasemassa on haastateltava, joka päättää mihin teemoihin ja kysymyksiin hän pystyy vastaamaan. (Eskola & Vastamäki 2007, 35.) Vaikkakaan teemahaastattelussa ei tule käyttää yksityiskohtaisia kysymyksiä, huomioimme haastatteluissa haastattelemiemme henkilöiden kehitysvammaisuuden. Ohjasimme tarkentavilla lisäkysymyksillä haastateltavia henkilöitä pysymään teemojen sisällä. Tämä muodostui haastattelujen aikana yllättävän haasteelliseksi. Valmistellessamme haastattelua otimme huomioon kysymyksien ymmärrettävyyden ja valmistautuimme olemaan valmiina selittämään ne jollain toisella tavalla kysymysten sisällön

muuttumatta. Ohjaus-käsitteen rinnalla käytimme termiä apu, joka oli osalle haastateltavistamme paremmin ymmärrettävä käsite.

Olemme päätyneet muotoilemaan teemat NOVA- suunnitelman mukaisiksi esiteltyämme suunnitelman haastattelurungosta yhteistyökumppanillemme. Haastattelun teemoiksi valitsimme kehitysvammaisten henkilöiden kokemukset asumisesta, itsestä ja ympäristöstä huolehtimisesta sekä vapaa-ajasta ja harrastuksista. Tutkimustehtävään sisältyy lisäksi NOVA:n lähtökohdat, eli normalisaatio, osallisuus, vuorovaikutus ja aikuisuus. Teemat sisältävät tarkentavia apukysymyksiä. (LIITE 1)

3.4 Tutkimuksen kohderyhmä

Valitsimme asumisyksikön yhteistyökumppaniksemme sen tiedon perusteella, mikä meillä on asumisyksikön toiminnasta ja asukkaiden itsenäisyydestä asumismuodon perusteella. Valitsimme tutkimuksessamme kohderyhmän eli haastateltavat henkilöt harkinnan mukaan, mikä on tyypillistä ei-satunnaisille otoksille. Harkinnan mukaan valitulle otoksille on tyypillistä se, että koe-henkilöt on valittu tutkijan mielenkiinnon mukaan joko saatavuuden tai harkinnan mukaan. (Metsämuuronen, 2006, 45.) Olemme valinneet tutkimuksemme koehenkilöt, eli haastateltavat harkinnan ja saatavuuden mukaan. Olemme käyneet vierailulla asumisyksikön asukaspalaverissa. Siinä esittäydyimme ja esittelimme suunnitteilla olevaa tutkimusta. Samalla kartoitimme halukkaita osallistujia haastatteluihin. Asumisyksikön ohjaajan ennako-olettamuksen mukaan asukkaat olisivat kiinnostuneita yhteistyöhön. Haastattelemiemme henkilöiden ikähaitari oli laaja. Nuorin haastateltava oli 25-vuotias vanhimman ollessa 53 vuotta. Tavoitteenamme oli haastatella viittä henkilöä. Lopulta haastattelimme seitsemää asukasta.

3.5 Aineistonkeruu

Ennen varsinaisia haastatteluja teimme esihaastattelun yhdelle asumisyksikön asukkaista. Esihaastattelun tarkoituksena oli testata haastattelurunkoa, aihepiirin järjestystä ja kysymysten muotoiluja. Muokkasimme kysymyksiämme esihaastattelun jälkeen. Otimme ohjaus-sanat rinnalle apu- sanan, koska havaitsimme sen olevan joissain tilanteissa helpommin ymmärrettävä. Meille selvisi myös, että kysymysten avulla haastateltava täytyy pitää aiheessa. Esihaastattelun avulla saimme selville haastattelun keski-

määräisen pituuden. Lisäksi esihaastattelun avulla saimme kokemusta tehtävään, näin varsinaiset haastattelut sisälsivät vähemmän virheitä, kuin jos niihin siirryttäisiin suoraan ilman esihaastattelua. (Hirsjärvi, 2008, 72–73.) Esihaastattelun myötä saimme varmuutta haastattelujen toteuttamiseen ja eräänlainen työnjako haastattelutilanteessa selkiytyi.

Kävimme tutustumiskäynnillä tutkimuskohteena olevassa asumisyksikössä. Käyntimme edesauttoi sitä, että yksilöhaastattelussa haastateltavat olivat vapautuneempia ja haastattelut sujuivat luontevammin. Haastattelutilanteet olivat ilmapiiriltään rentoja ja vapautuneita. Haastattelun alussa haastateltavia hieman jännitti tuleva, mutta onnistuimme mielestämme hyvin vapauttamaan ilmapiiriä juttelemalla ennen nauhoituksen aloittamista vapaamuotoisesti. Haastateltavien jännitys hävisi nopeasti, eikä nauhuri häirinnyt, tai varastanut ylimääräistä huomiota. Ilmapiirin vapautumiseen vaikutti lyhyt kertaamisemme tulevan haastattelun sisällöstä ja muistutus kysymysten arkipäiväisyydestä.

3.6 Aineiston analysointi

Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysin tarkoituksena on luoda aineistoon selkeyttä (Eskola & Suoranta 1996, 104). Tutkimuksemme aineisto koostuu seitsemästä haastattelusta, jotka olemme nauhoituksen jälkeen litteroineet eli kirjoittaneet tekstimuotoon sanasta sanaan. Litteroitua aineistoa syntyi yhteensä 197 sivua. Litterointi oli työlästä, mutta Vilkan (2005, 115) mukaan se lisää tutkijan vuoropuhelua tutkimusaineiston kanssa. Johtuen runsaasta haastattelujen määrästä litterointi oli varsin työläs ja aikaa vievä vaihe. Haastatteluaineiston tekstimuotoon muuttaminen helpottaa tutkimusaineiston järjestelmällistä läpikäyntiä, aineiston ryhmittelyä ja luokittelua eli analysointia (Vilka 2005, 115). Epäselvissä kohdissa, kun haastateltavien ääni kuului hiljaisella, ke-lasimme haastattelua taaksepäin ja kuuntelimme epäselvän kohdan uudelleen, jolloin saimme varmuuden ilmaisuista. Aloitimme litteroidun aineiston läpikäynnin tulostamalla sen ja lukemalla sitä useita kertoja läpi.

Saatuamme kokonaiskuvan aineistosta, käytimme korostuskyniä apuna etsiessämme tutkimustehtävän kannalta oleellisia ilmaisuja. Jaoimme ilmaisut aluksi itsenäistymisen kokemuksiin, ohjauksen kokemuksiin, vastauksiin jotka sisälsivät molempia näistä, tut-

kimuksen kannalta merkityksettömien ilmaisujen pinoon ja avoimeen pinoon, jonka luokituksesta emme olleet varmoja.

Eskolan (2001, 136–137) mukaan sisällönanalyysimenetelmää käytettäessä voidaan puhua aineistolähtöisestä, teoriasidonnaisesta tai teorialähtöisestä tutkimuksesta. Toteutimme aineiston analysoinnin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia käyttäen. Siinä on teoreettisia kytkentöjä, mutta ne eivät suoraan pohjaudu teoriaan tai teoria voi toimia analyysin etenemisessä apuna. Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisempi tieto ohjaa tai auttaa analyysiä. Analyysistä on tunnistettavissa aikaisemman tiedon vaikutus. (Tuomi, 2009, 96–97.)

Tutkimussuunnitelmamme viitekehyksestä muotoutuneen teemahaastattelurungon teemat antoivat suuntaa tutkimuksemme aineiston analyysiin. Lukiessamme vastauksia tulimme siihen tulokseen, että jaamme vastaukset teemoittain viitekehyksemme pohjalta muodostuneen haastattelun teemarungon mukaan. Tässä vaiheessa tulimme siihen tulokseen, että haastatteluista saadut vastaukset työ- ja päivätoiminnan sekä opiskelun toiminnoista eivät vastanneet tutkimustehtäväämme, joten rajasimme ne tutkimuksen ulkopuolelle. Kyseiset toiminnot tapahtuivat asumisyksikön ulkopuolella ja tutkimustehtävämme rajaa asumisyksikön ulkopuolella tapahtuvan ohjauksen pois.

Teoriaohjaava sisällönanalyysi jaetaan kolmeen eri vaiheeseen, joita ovat aineiston redusointi eli pelkistäminen, klusterointi eli ryhmittely ja abstrahointi eli teoreettisten käsitteiden luominen (Tuomi & Sarajärvi 2009, 108, 117). Koska teemarunko oli haastatteluissa toimiva, keräsimme kaikista haastatteluista samat aihealueet teemojen alle. Teemoja oli rajauksen jälkeen asuminen, ympäristöstä ja itsestä huolehtiminen, sekä vapaa-aika ja harrastukset. Kokosimme jokaisen teeman alle haastateltavien vastaukset kokonaisuudessaan. Tässä vaiheessa pääluokiksi muodostuivat omatoiminen suoriutuminen arjen toiminnoissa ja ohjauksen tarve arjen toiminnoissa. Huomasimme alkaessamme kirjoittaa tuloksia, että kyseiset pääluokat pitivät sisällään runsaasti päällekkäisyyksiä arjen toiminnoissa. Tässä vaiheessa haimme tutkimuksemme viitekehyksestä tukea ja muodostimme sitä hyödyntäen pääluokat sekä yksityiskohtaisemmat ylä- ja alaluokat.

Pääluokiksi muodostuivat teemojen sisällä olevat toiminnot, joita ovat **ruokailu, yleinen siisteys, hygienia ja vaatetus, julkisilla paikoilla liikkuminen ja asioiden hoito, terveydestä ja kunnosta huolehtiminen sekä vapaa-aika ja harrastukset**. Tässä vaiheessa kaikki tutkimuksen kannalta epäolennainen aineisto karsiutui pois. Pois karsittua aineistoa oli arviolta neljäkymmentä sivua. Teimme aineiston luokittelusta analyysikaavion (LIITE 2).

3.7 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkijat noudattavat hyvää tieteellistä käytäntöä, johon uskottavuus perustuu. Tutkijan eettiset ratkaisut kulkevat täysin yhdessä tutkimuksen uskottavuuden kanssa. Hyvässä tieteellisessä käytännössä toteutetaan tunnustettuja toimintatapoja, kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta, sekä sovelletaan tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tiedonhankinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmiä. Lisäksi tutkijoiden tulee ottaa huomioon muiden tutkijoiden työt ja saavutukset asianmukaisella tavalla niin että näitä töitä kunnioitetaan ja niille annetaan niille kuuluva arvo ja merkitys. Huomioimme muiden tekemät tutkimukset asiaan kuuluvien viittauksin ja maininnoin. Hyvän tieteellisen käytännön mukaista on myös se, että tutkimus on suunniteltu, toteutettu ja raportoitu yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Nämä asiat huomioimme tutkimuksessamme noudattamalla hyvän tieteellisen käytännön periaatteita koko prosessin ajan. Tulee myös huomioida, että tutkimusryhmän asema, vastuut ja velvollisuudet, oikeudet sekä tekijänoikeudet tutkimustuloksiin sekä aineistojen säilyttämistä koskevat asiat on määritelty kaikkien asianosaisten hyväksymällä tavalla. Sovimme yhteistyökumppanin ja tutkimukseen osallistuvien kanssa yksityiskohtaisesti aineiston säilyttämisestä ja tuhoamisesta. (Tuomi. 2009, 132–133.)

Tutkimuksen luotettavuuden kriteereitä laadullisessa tutkimuksessa ovat uskottavuus, siirrettävyys, varmuus ja vahvistettavuus. Uskottavuudella tarkoitetaan tutkijan tekemää käsitteellistämistä ja tulkintaa tutkittavien käsityksistä ja vastaavatko nämä toisiaan. Uskottavuuteen vaikuttaa myös tutkimukseen osallistuneiden riittävä kuvaus sekä arvio kerätyn aineiston totuudenmukaisuudesta. Omassa tutkimuksessamme kiinnitimme huomiota siihen, että tulkitsimme oikein haastateltavien vastaukset haastattelutilantees-

sa esimerkiksi varmentavilla lisäkysymyksillä. Litterointivaiheessa, eli haastattelujen puhtaaksikirjoitusvaiheessa noudatimme erityistä tarkkuutta ja huolellisuutta. Siirrettävyydellä tarkoitetaan tutkimuksen siirrettävyyttä toiseen kontekstiin riippuen siitä miten samankaltaisia tutkittu ympäristö ja sovellusympäristö ovat. Tutkimuksen tulokset ovat haastateltavien henkilökohtaisia ajatuksia, joten ne eivät suoranaisesti ole siirrettävissä esimerkiksi toisen asumisyksikön asukkaiden kokemuksiin. Varmuudella tarkoitetaan sitä, että tutkijan pitää ottaa mahdollisuuksien mukaan huomioon tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat tekijät. Vahvistettavuudella tarkoitetaan tehtyjen ratkaisujen ja päättelyn oikeutusta, jolloin ratkaisut esitetään niin seikkaperäisesti, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä ja arvioimaan sitä. Aineistoa analysoitaessa tutkimuksen kaikki vaiheet tulevat näkyville ja johtopäätökset perustuvat haastattelun antiin. Vahvistettavuutta työssämme tukee myös se, että käytimme tutkimustuloksia esitellessämme suoria lainauksia haastateltavien kokemuksista itsenäistymiseen liittyen. (Tuomi ym. 2009, 138–139.) Raportissa käyttämämme suorat lainaukset valikoitiin sillä tavalla, ettei niistä ole ketään tunnistettavissa.

Toinen tutkimuksen arviointiin liittyvä käsite on validius eli pätevyys, jolla tarkoitetaan tutkimusmenetelmän kykyä mitata juuri sitä mitä on tarkoituskin mitata. Tämän olemme huomioineet tutkimusmenetelmää valitessamme. Olemme valinneet kvalitatiivisen tutkimuksen tiedonhankintamenetelmäksemme juuri siksi, että haastattelemme ihmisiä saadaksemme tietoa heidän ajatuksistaan ja kokemuksistaan itsenäistymisessä. Laadullisen tutkimuksen aineiston hankinnassa suositaan metodeja, joissa tutkittavien näkökulmat ja ääni pääsevät esille. Tällainen metodi on muun muassa aineistokeruu menetelmäksi valitsemamme teemahaastattelu. Eskolan (1996, 168–169) mukaan realistisessa luotettavuusnäkemyksessä käytetään validiteetin käsitettä, joka jaetaan ulkoiseen ja sisäiseen validiteettiin. Tutkimusten teoreettisten ja käsitteellisten määrittelyjen tulee olla sisäisen validiteetin mukaan sopusoinnussa. Teoreettis-filosofisten lähtökohtien, käsitteellisten määritteiden ja menetelmällisten ratkaisujen tulee olla loogisessa suhteessa keskenään. Ulkoisella validiteetilla tarkoitetaan tehtyjen tulkintojen ja johtopäätösten sekä aineiston välisen suhteen pätevyyttä. Tutkimushavainnon sanotaan olevan ulkoisesti validi silloin kun se kuvaa tutkimuskohteen juuri sellaisenaan. Tutkittavan käyttäytymistä enemmän ulkoinen validiteetti liittyy enemmän tutkijan käyttäytymiseen.

Tutkimusaiheen valinta on jo eettinen ratkaisu. Aihetta valittaessa kysytään, kenen ehdoilla tutkimusaihe valitaan ja miksi tutkimukseen ryhdytään. Ihmisarvon kunnioittamisen tulee olla lähtökohtana tutkimuksessa, mitä pyritään kunnioittamaan muun muassa antamalla ihmisille mahdollisuus päättää haluavatko he osallistua tutkimukseen. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25.) Toteutimme tämän omassa tutkimuksessamme kysymällä haastateltaviksi vapaaehtoisia. On selvitettävä miten tutkittavien henkilöiden suostumus hankitaan ja millaista tietoa heille annetaan sekä millaisia riskejä heidän osallistumiseensa sisältyy. Tutkimukseen osallistuvilta henkilöiltä edellytetään asiaan perehtyneeksi annettu suostumus. Perehtyneisyydellä tarkoitetaan sitä, että kaikki tärkeät näkökohdat siitä, mitä tulee tapahtumaan tai mitä saattaa tapahtua tutkimuksen kuluessa, paljastetaan tutkimushenkilölle ja henkilön tulee olla kykeneväinen ymmärtämään tämä informaatio. Suostumuksella halutaan estää ihmisten manipulointi tutkimushankkeessa. Suostumuksella tarkoitetaan, että henkilö on pätevä tekemään rationaalisia ja kypsiä arviointia ja että osallistumista koskevan suostumuksen tulee olla vapaaehtoista. (Hirsjärvi ym. 2009, 24–25.) Edellä mainitut asiat toteutuivat tutkimuksessamme pitämällä tutkimukseen osallistuvat henkilöt ajan tasalla projektin eri vaiheissa. Tutkimustietojen on oltava luottamuksellisia, millä tarkoitetaan että tutkimuksen yhteydessä saatuja tietoja ei luovuteta ulkopuoliselle ja saatuja tietoja käytetään vain luvattuun tarkoitukseen. Tutkimukseen osallistuvien identiteettiä ei paljasteta, elleivät tutkittavat ole antaneet siihen lupaa. Vaikka lupa olisi, nimien julkaisemista ei suositella. Tiedot on järjestettävä siten, että osallistujien nimettömyys taataan. (Tuomi ym. 2009, 131.) Emme julkaise tutkimuksessamme tutkittavien nimiä. Tutkimuksen tuloksia ei tule sepittää eikä kaunistella eikä niitä tule yleistää kritiikittömästi (Hirsjärvi ym. 2009, 26).

4 TUTKIMUKSEN TULOKSET

4.1 Itsenäinen suoriutuminen arjessa

Ruokailutilanteet sujuvat asukkaiden kokemusten mukaan hyvin kotiloissa eli asumisyksikössä. Pöydän kattaminen ja siivoaminen sujuvat heidän kokemusiansa mukaan hyvin. Astianpesukoneen käyttö sujuu myös itsenäisesti. Asukkaiden kokemusten mukaan astioiden esihuuhtelu parantaa astianpesukoneen työn tuloksia. Asukkaat säilövät pakasteisiinsa aterioilta ylijäänyttä ruokaa, marjoja, leipää ja leivonnaisia.

”Ihan hyvin se mennee, että ei mitään vaikeuksia”

”Aika pienet pakastimet niin ei sinne paljoa mahtuiskaa”

Yleisestä siisteydestä huolehtimisesta asukkaat suoriutuvat kokemusiansa mukaan itsenäisesti. Siivouspäiviensä tehtävistä, joita ovat tavaroiden paikoilleen laittaminen, pölyjen ja likatahrojen pyyhkiminen, roskien vienti ja lajittelu, lakaiseminen, luutuaminen ja imurointi, mattojen tamppaus ja vuoteen sijaus, asukkaat suoriutuvat kokemusiansa mukaan itsenäisesti. Asumisyksikössä on säännölliset saunapäivät, minkä asukkaat kokevat hyväksi järjestelyksi. Saunassa käynti on vapaa-ehtoista, ja heillä on mahdollisuus saunaan yksin tai samaa sukupuolta olevan asuinkaverinsa kanssa. He kokevat selviytävänsä peseytymisestä itsenäisesti. Miesasukkaat huolehtivat itse parranajostaan. Hajusteita asukkaat käyttävät harvoin, deodorantteja suihkussa käynnin jälkeen. Vaatteiden pukemisessa ja riisumisessa he eivät tarvinnut ohjausta. Pyykkikoneen käyttäminen sujuu omatoimisesti ilman ohjausta. Heidän kokemusiansa mukaan pyykin lajittelu, peseminen, kuivaaminen ja kaappiin vienti sujuu omatoimisesti. Asukkaat eivät voineet täysin vaikuttaa siivous- ja pyykipäiviinsä, sillä ne on asumisyksikössä yhteisesti sovitettu, mutta he kokivat järjestelyn hyväksi asiaksi.

”Kuvitellaampa vaikka, että siellä on kompostijätettä ja lähdet vaikka kuukaudeksi lomalle niin täällä voi olla kunnon kärpäsarmeija.”

”Ne ohjaajat tietää että mää ossaan itsenäisesti siivota täällä.”

”Valakoset erillään, punaset erillään, lakanat erillään, kuudenkymppin pyykit, pyyhkeet ja nämä erillään”

”Katon puhtaat tamineet tuosta kaapista ja laitan ne illalla tuohon tuolin karmille oottamaan. Ja tarkistan ettei oo housun puntit likaset ja jos on likaset niin sitten pistetään oottamaan pyykkipäivää. Ja sitten katon kaapista josko siellä ois uudet.”

Asukkaat kokevat osaavansa käyttää julkisia kulkuneuvoja tutuilla reiteillä, esimerkiksi työ- ja koulumatkoilla. Asukkaat kokevat tarvitsevansa apua linja-autojen aikatauluissa silloin, jos määränpää on kaukaisempi tai matkakohde, jossa harvemmin käy. Asukkaiden kulkemiseen vaikuttavat heidän kokemuksiensa mukaan senhetkinen säätila ja vuodenajat. Kesällä kulkeminen tapahtuu pääasiassa jalkaisin tai pyöräillen. Talvella linja-auto korvaa polkupyörän kulkuvälineenä. Asukkaat kokevat, että tutuilla reiteillä kulkeminen onnistuu kävellen, pyöräillen ja linja-autolla. Asukkaat kokevat hallitsevansa puhelimen käytön, ja puhelinlaskutkin heidän kokemuksiensa mukaan pysyvät hallinnassa. Heidän matkapuhelinliittymänsä on jonkun lähiomaisen nimissä. Asukkaat eivät olleet tietoisia matkapuhelinliittymänsä tyypistä ja siitä, millaisia ehtoja liittymään sisältyy, mutta he ovat kiinnostuneita tietämään niistä.

”Kyllä mää aika usseesti pyöräilen”

”Emmää kyllä kauhiasti soittelekkaa ku kavereille...Ei oo ylleensä mittää asiaa.”

Asukkaat kokevat liikunnan tärkeäksi osaksi omasta terveydestä ja kunnosta huolehtimista. He kokevat liikkumisen ja ulkoilemisen mielekkääksi osaksi arkea. Toisaalta he kokevat tarvitsevansa toisinaan kannustusta ja motivointia liikkumaan lähtemiseksi. Yhteiset lenkit, joihin myös ohjaaja osallistuu, koettiin mukaviksi tilanteiksi, joissa käytiin läpi päivän tapahtumia ja ajankohtaisia, mieltä askarruttavia asioita. Asukkaat eivät tarvitse kokemuksiensa mukaan ohjausta päihteiden ja nautintoaineiden käytössä. Asukkailla on täysi-ikäisyytensä puolesta oikeus käyttää päihteitä ja nautintoaineita. Alkoholin käyttöä rajoittavat asumisyksikön säännöt, jotka kieltävät alkoholin käytön asumisyksikössä. Asukkaat kokevat säännön hyväksi.

Asukkaat viettävät vapaa-aikaansa itselleen mieluisten asioiden ja tekemisten parissa. He kokevat nauttivansa vapaa-ajastaan, ja heidän mielestään sitä on riittävästi. Asukkaat kokevat mieluisten harrastusten löytyvän liikunnan tai kulttuurin saralta. Toisaalta asukkaat kokevat tärkeäksi saavansa viettää vapaa-aikaa omassa huoneessaan kenenkään häiritsemättä. Asukkaat kokevat harrastuksensa monipuolisiksi eivätkä tarvitse ohjausta uusien harrastusten valitsemiseen. Harrastusten ja vapaa-ajan viettoon asukkaat kokivat saavansa vinkkejä kulttuuri- ja urheilutapahtumiin paikallislehdistä, internetistä, kavereiltaan ja vanhemmiltaan.

”Lenkkeilen, kavereitten kanssa oon...tietokonneella joskus oon...paljonki..ku haluais omassa rauhassa olla täällä omassa huoneessa...Sitä ku on niin paljo kavereita ni alkaa joskus kyllästyttämään, että ommaa aikaa haluais olla..”

4.2 Ohjauksen tarve arjessa

Ruokaostoksia suunnitellessaan asukkaat suunnittelevat valmistettavan ruoan ja siihen tarvittavat raaka-aineet, jotka he kirjaavat omiin ostoslistoihinsa. He valmistavat suunnittelemansa ruuan yhteisesti sovittuina päivinä, minkä he kokevat hyväksi asiaksi. Valmistettavan ruuan raaka-aineiden lisäksi he huolehtivat, että heillä on itselleen tarvittavat aamu-, ilta- ja välipalatarvikkeet. Asukkaat kokevat tarvitsevänsä jonkin verran ohjausta ostoslistan tekemisessä ostoslistan tarkistamisen osalta. Asukkaat kokevat tarvitsevänsä ruokailutilanteissa julkisilla paikoilla ohjaajan tai jonkun muun henkilön apua erilaisten fyysisten rajoitteiden vuoksi. He käyvät silloin tällöin yhteisesti ulkona syömässä sekä asuintovereidensa että omien vanhempiensa tai kavereidensa kanssa. Asukkaat suoriutuvat omatoimisesti ruuan tilaamisesta. Asukkaat ovat kiinnostuneita leipomisesta. He kuitenkin kokevat, ettei se onnistu asumisyksikössä kunnollisten tilojen puutteen ja sen vuoksi, että on vain yksi ohjaaja, jota ei välttämättä pystyisi sitouttamaan yhteen paikkaan leipomisen vaatimaksi ajaksi. Asukkaat leipovat kotilomilla käydessään lähinnä äitinsä tai sisariensa kanssa. He pakastavat leipomisiaan kotonaan, sillä he kokevat, että heidän asunnossaan jääkaapin yhteydessä olevat pakastelokerot ovat liian pieniä. Asumisyksikön säännöt velvoittavat ohjaajaa olemaan paikalla asukkaiden laittaessa ruokaa, minkä asukkaat kokevat hyväksi asiaksi siitä syystä, ettei palo-varoitin alkaisi soida. Heillä on kokemuksiensa mukaan mahdollisuus valita, mitä ruo-

kaa he tekevät ruuanlaittopäivinä. Toisaalta heillä ei ole mahdollisuutta valita ruokaansa silloin, kun he käyvät syömässä asumisyksikön yhteisissä ruokailuissa.

”Täällä on vähän hankalampi leipoa, ku se pitäs leipoa niinku kaikille. Ja sitten ku täällä ei oo ku yks ohjaaja nii ei sitä oikeen pysty.”

”Se on kyllä ihan kiva että täällä ohjataan ruuanlaitossa.”

Asukkaat kokevat tarvitsevana ohjaajan apua vuodevaatteiden vaihdossa. Asukkaat kokevat asumisyksikön toimiston seinällä olevan seurantalistan hyväksi asiaksi vuodevaatteiden säännöllisen vaihdon seuraamiseksi. Muutoin vuodevaatteiden vaihtaminen saattaisi heidän kokemuksiensa mukaan unohtua. Kynsien leikkuussa he kokevat tarvitsevana ohjaajan apua. Naisasukkaat kokevat tarvitsevana meikkaamiseen apua, jota he pyytävät naisohjaajilta ja asuintovereilta. Asukkaiden ohjauksen tarve vaatteiden valinnassa vaihteli yksilöllisesti. Asukkaat kokevat, etteivät he osaa ottaa huomioon ulkona vallitsevaa lämpötilaa, minkä vuoksi he kokevat tarvitsevana ohjausta vaatteiden valinnassa. Myös erityistilaisuuksiin, kuten juhliin, asukkaat kokevat tarvitsevana ohjausta asianmukaiseen pukeutumiseen. Vaikka asukkaat kokevat tarvitsevana ohjausta, he eivät pyydä sitä aina. Asukkaat kokevat tarvitsevana ohjausta vaatteiden silittämisessä. Vaatteiden rikkoontuessa asukkaat kokevat tarvitsevana apua, jota he pyytävät ohjaajilta tai läheisiltään.

”No jos vaikka (nimi) on vaikka illassa saunapäivänä ni (nimi) leikkaa nämä kynnet.. Mulla on omat kynsisakset ni sillä myös varpaankynnet, minä en pysty itse...”

”Aina joskus ku mää tartten silittämisessä apua niin mää pyyän sitten”

Asukkaat kokevat tarvitsevana ohjausta, neuvoja ja kaveriakin sellaisissa tilanteissa, jotka poikkeavat arjen tutuista rutiineista ja kulkureiteistä. Paikallisliikenteen linja-autoilla matkustamiseen asukkaat eivät tarvitse ohjausta, mutta toiselle paikkakunnalle matkustaessaan asukkaat kokevat tarvitsevana toisen henkilön mukaan tueksi ja turvaksi. Asukkaat pyytävät ohjausta julkisilla kulkuneuvoilla liikkumiseen tarpeensa mukaisesti lähinnä vanhemmiltaan tai sisaruksiltaan. Lentokoneen käyttö on asukkailla vieraampaa, ja he kokivat tarvitsevana tukihenkilön mukaan lentomatalle. Asukkailla on

asioiden hoitoa varten nimettynä edunvalvoja, minkä he kokevat hyvänä asiana. Aasukkaat ovat halukkaita kuulemaan ja tietämään enemmän omista raha-asioistaan. Aasukkaat kokevat voivansa tehdä suurempia ostoksia tarpeidensa mukaan yhteistyössä edunvalvojan kanssa. Aasukkaat kokevat tietävänsä saatavilla olevista terveydenhoitopalveluista, kuten esimerkiksi hammaslääkäripalveluista. He kokevat osaavansa toimia äkillisen kivun tai sairauden yllättäessä. Öiseen aikaan äkillisen sairauden iskiessä asukkaat kokevat tarvitsevänsä apua yövuorossa olevalta ohjaajalta. He kokevat tarvitsevänsä apua ajanvaraamiseen terveyskeskuksesta ja he kokevat tukihenkilön paikalla olon terveyskeskuskäynneillä tärkeäksi. Tukihenkilönä toimii yleensä ohjaaja tai asukkaan lähiomainen.

”Mahollisimman palijo mää haluan ite hoitaa näitä asioita.”

”Hyvä asia se on, että ees joku hoitaa mun suurimmat rahasummat etten minä mee vaikeuksiin mee. Mutta pienemmät rahasummat pystyn minä itse hoitamaan.”

”No täällä mejän asuntolassa voi niinki mukavasti tehdä, että soittaa yökölle ja sitten tuota mietitään aamulla lissää.”

Suunnitellessaan ruokaostoksia asukkaat kokevat tarvitsevänsä ohjausta terveellisten ja monipuolisten ruoka-aineiden valinnassa. Aasukkaat kokevat tarvitsevänsä ohjausta lääkehuollossa, jotta lääkkeet tulevat otetuksi säännöllisesti. Toisaalta asukkaat ovat kiinnostuneita hankkimaan ja huolehtimaan lääkkeiden ottamisestaan omatoimisesti ilman ohjaajan apua. Vapaa-ajalla ja harrastuksissa asukkaat kokivat tarvitsevänsä ohjausta, mikäli tarvetta tutustua tai kokeilla jotakin uutta harrastusta ilmenisi.

5 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tutkimustehtävänäimme oli kuvailla, millaisia kokemuksia kehitysvammaisilla henkilöillä on itsenäistymisestä ja siihen liittyvästä ohjauksesta oululaisessa kehitysvammaisten henkilöiden asumisyksikössä. Tutkimuksemme tulosten mukaan asumisyksikön asukkaat suoriutuvat omatoimisesti sellaisista toiminnoista, jotka ovat heille tuttuja ja usein arjessa toistuvia asioita, rutiineja. Ohjauksen tarve ilmenee niissä toiminnoissa, jotka eivät toistu säännöllisesti arjessa tai rakennu rutiininomaisesti ja vaativat opettelua. Vamma tai vaikeus oppimisen ja ymmärtämisen alueella merkitsee, että asioiden ymmärtäminen, oppiminen ja opitun soveltaminen on keskimääräistä vaikeampaa. Omi-
en ajatusten ja asioiden ilmaiseminen voi olla työläämpää kuin muilla. (Sosiaaliportti, 2012. Hakupäivä 8.1.2013.)

Ruokailuun kuuluvat tilanteet, joita ovat ruokailutilanteet kotiloissa, tiskaaminen, säilöminen, pöydän kattaminen sekä siivoaminen, onnistuvat asukkaiden kokemusten mukaan heiltä omatoimisesti. Samoin kuin yleiseen siisteyteen hygieniaan ja vaatetukseen kuuluvat asiat, joita ovat tavaroiden paikalleen laittaminen, pölyjen ja likatahrojen pyyhkiminen, roskien vienti ja lajittelu, lattian lakaiseminen, luutuaminen, imurointi, mattojen tamppaus, vuoteen sijaus, peseytyminen, parranajo, deodorantin käyttö, pukeminen ja riisuminen sekä pyykinpesu ovat usein arjessa toistuvia asioita ja toimintoja. Julkisilla paikoilla liikkumiseen ja asioiden hoitoon kuuluvat asiat, joita ovat jalankulkijana, pyörällä ja linja-autolla liikkuminen sekä puhelimen käyttö, sujuivat asukkaiden kokemusten mukaan omatoimisesti niiden ollessa arjessa usein tapahtuvia rutiinomaisia toimintoja. Terveystään ja kunnostaan huolehtimisesta asukkaat suoriutuivat omatoimisesti liikkumisen ja ulkoilemisen osalta, sillä liikunnalliset harrastukset olivat tuttuja ja lenkkeilyreitit olivat ehtineet tulla tutuiksi. Vapaa-ajan ja harrastusten valitseminen onnistuu asukkailta omatoimisesti niihin tutustumisen ja kokeilemisen jälkeen.

Ohjaukseen on tarvetta asukkaiden kokemusten mukaan ruokailuun kuuluvissa tilanteissa, joita ovat ruokaostosten suunnittelu, julkisilla paikoilla ruokailut, leipominen ja ruuanlaitto. Nämä toiminnot toistuvat arjessa, mutta harvemmin ja ne edellyttävät pi-

demmälle vietyä ajattelua. Kognitiivinen (älyllinen) toimintakyky käsittää muun muassa muistin, oppimisen, keskittymisen, tarkkaavuuden, hahmottamisen, orientaation, tiedon käsittelyn, ongelmien ratkaisun, toiminnanohjauksen ja kielellisen toiminnan. (Vammaispalvelujen käsikirja, 2011. Hakupäivä 3.1.2013.) Yleiseen siisteyteen, hygieniaan ja vaatetukseen kuuluvat vuodevaatteiden säännöllinen vaihtaminen, kynsien hoito, meikkaaminen, vaatteiden valinta, silittäminen ja korjausten teko, joihin asukkaat kokiivat tarvitsevansa ohjausta. Nämä taidot edellyttävät hyvää kognitiivista ja motorista toimintakykyä, minkä vuoksi asukkaat tarvitsevat ohjausta. Älyllisellä kehitysvammaisuudella tarkoitetaan tilaa, jossa henkisen suorituskyvyn kehitys on estynyt tai on epätäydellinen. Puutteellisesti kehittyneitä ovat kehitysiässä ilmaantuvat taidot eli yleiseen henkiseen suorituskyyyn vaikuttavat kognitiiviset, kielelliset, motoriset, ja sosiaaliset taidot. (Kaski ym. 2009, 16.)

Koska ohjauksen tarve ilmeni toiminnoissa, jotka eivät toistu arjessa säännöllisesti, johdopäätös on, että kognitiiviset taidot linkittyvät ohjauksen tarpeeseen. Julkisilla paikoilla liikkumiseen ja asioiden hoitoon asukkaat tarvitsevat ohjausta junalla ja lentokoneella matkustamisessa, rahan käytössä, ostosten teossa sekä terveydenhuoltopalveluiden käytössä. Nämä asiat eivät toistu arjessa rutiininomaisesti, minkä vuoksi asukkaat tarvitsevat näissä asioissa ohjausta. Haasteet rahan käytössä ovat esimerkki puutteellisista elämänhallinnan taidoista. Terveystä ja kunnosta huolehtimisessa asukkaat tarvitsivat ohjausta terveellisten ravitsemustottumusten noudattamisessa, lääkityksestä huolehtimisessa ja oikeanlaisessa päihteiden ja nautintoaineiden käytössä. Vapaa-ajan ja harrastusten osalta asukkaat tarvitsevat ohjausta harrastuksiin tutustumisessa ja niiden kokeilemisessä.

Tanja Peltonen on tutkinut opinnäytetyössään kehitysvammaisten nuorten toiveita itenäisestä asumisesta. Tutkimustulosten mukaan nuorten toiveissa korostui muun muassa mahdollisuus osallistua arjen toimintoihin. (Theseus 2013. Hakupäivä 14.1.2013.) Tämä sivuaa osaltaan myös meidän tutkimustamme, sillä tutkimuksessamme itsenäinen suoriutuminen arjen toiminnoissa oli asukkaille tärkeää.

Suvi Säkkinen on tehnyt Seinäjoen ammattikorkeakoulussa opinnäytetyön otsikolla Toiveena ihan oma elämä, kehitysvammaisen henkilön itsenäisyyden tukeminen. Tämä opinnäytetyö sivuaa meidänkin aiheitamme. Säkkinen tutkimuksessa kehitysvammaiset

henkilöt kertovat itse omasta itsenäistymisestään. Hänen opinnäytetyönsä tulosten mukaan haastatellut olivat pääosin tyytyväisiä itsemääräämisensä toteutumiseen ja elämänlaatunsa yleisesti. Kehitystoiveita olivat muun muassa oman tilan ja oman rauhan lisääminen ja työssä vastuun lisääminen. Osa haastatelluista kaipasi tutkimuksen mukaan myös vapaa-ajalle lisää mielekästä tekemistä. (Theseus opinnäytetyö 2011, hakupäivä 15.9.2011.)

Näissä tutkimuksissa yhteistä tutkimuksemme kanssa on se, että kehitysvammaiset ovat päässeet ääneen itseään koskevissa asioissa. Yhteistä on myös se, että he ovat pääosin tyytyväisiä tämänhetkiseen elämäntilanteisiinsa ja oman elämänsä vaikuttamismahdollisuuksiinsa.

6 POHDINTA

Alkaessamme työstää opinnäytetyötämme oli selvää, että työmme aihe suuntautuu vammaistyöhön. Olemme molemmat suorittaneet sosionomin koulutuksen aikana vammaistyön opintojaksoja sekä suorittaneet harjoitteluja vammaistyön alalla kehitysvammaisten parissa, mistä kiinnostus aiheeseen kumpuaa. Kehitysvammaisten kokemukset itsenäistymisestä ja siihen liittyvästä ohjauksesta on vähän tutkittu aihe. Aihetta on tutkittu asumisvalmennuksen ja vanhempien näkökulmasta, mutta itse kehitysvammaiset eivät ole päässeet ääneen, vaikka tutkimukset ovat koskettaneet juuri heidän elämäänsä.

Opinnäytetyöprosessi alkoi keväällä 2011, jolloin idea opinnäytetyön aiheesta syntyi ja aloimme tutustua kehitysvammaisuutta ja heidän itsenäistymistään koskevaan kirjallisuuteen, verkkojulkaisuihin ja aiempiin aihepiiriä käsitteleviin tutkimuksiin, joiden pohjalta viitekehys alkoi hahmottua. Yhteistyökumppaniksemme varmistui keväällä 2011 Oulun kaupungin vammaispalveluiden asumisyksikkö, jonka asiakaskuntana on aikuisia kehitysvammaisia henkilöitä. Vierailimme asumisyksikössä ensimmäisen kerran toukokuussa 2011, jolloin saimme kuvan asumisyksiköstä ja pääsimme tutustumaan asukkaisiin ja jatkoimme tutkimussuunnitelman työstämistä.

Kävimme asumisyksikön viikkopalaverissa keväällä 2012 esittelemässä asukkaille tutkimustamme ja samalla tiedustelimme halukkaita tutkimukseen osallistujia, jonka jälkeen saimme tutkimusluvan. Luvan saannin jälkeen toteutimme haastattelut huhtikuussa 2012. Kirjoitimme nauhoittamamme haastattelut puhtaaksi toukokuussa 2012 ja aloitimme aineiston analyysin syksyllä 2012.

Tutkimuksemme tavoitteena on kuvailla, millaisia kokemuksia asukkailla on itsenäistymisestä asumisen, itsestä ja ympäristöstä huolehtimisen, sekä vapaa-ajan ja harrastusten toiminnoissa asumisyksikössä. Halusimme tehdä tutkimuksemme kehitysvammaisten henkilöiden omasta näkökulmasta, sillä aiempia aiheeseen liittyviä tutkimuksia ei ollut tehty juuri heidän omista kokemuksistaan. Haastattelut toteutimme teemahaastatte-

luilla. Haastattelut suoritettiin yhteistyökumppaninamme olevassa asumisyksikössä asukkaiden omissa huoneissa. Haastattelimme yhteensä 7 asukasta, joista yksi toimi esihaastateltavana. Puhtaaksi kirjoitettua haastattelumateriaalia tuli yhteensä 197 sivua. Puhtaaksi kirjoittamisen jälkeen tuhosimme haastattelunauhoitukset. Valitsemamme teemahaastattelu osoittautui oikeaksi valinnaksi aineistonkeruumenetelmänä. Haastattelutilanteet olivat luontevia, ja haastateltavat asukkaat pääsivät ääneen omissa asioissaan omassa kotiympäristössään rauhallisissa tilanteissa.

Haastattelutilanteissa yhteistyömme haastattelijoina toimi sujuvasti toinen toisiamme täydentäen ja tukien. Onnistuimme luomaan haastattelutilanteista luontevia ja rentoja, eivätkä haastateltavat kiinnittäneet huomiota nauhuriin. Teemahaastattelurunkomme oli toimiva täsmennettyine kysymyksineen, mistä oli meille apua haastattelutilanteissa tutkijoina. Koimme haasteena haastateltavien pysymisen aiheessa haastattelujen aikana. Litterointi eli puhtaaksikirjoitusvaiheessa koimme haastattelujemme runsaan määrän sekä ajallisesti pitkäkestoiset haastattelut työläiksi ja haastaviksi litteroidun aineiston määrän ollessa lopulta yhteensä 197 sivua. Toisaalta vaivannäkeminen palkittiin ja saimme hyvää tutkimusmateriaalia tutkimustehtävään vastaamiseen.

Analysoimme haastatteluista saadun tutkimusaineiston käyttäen teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tämän teorian avulla pystyimme hyödyntämään viitekehystä aineiston hankinnassa, tehdessämme analyysiä ja raportoinnissa. Analyysivaihe oli aikaa vievää, ja koimme sen haastavaksi, sillä kummallakaan meistä ei ollut kokemusta tällaisen tutkimuksen tekemisestä. Erityisen haasteelliseksi analyysivaiheessa osoittautuivat oleellisen tiedon löytäminen tutkimustehtävän kannalta ja aineiston luokittelu. Lopulta työstäessämme aikamme aineistoa alkoivat haastattelemiemme henkilöiden kokemukset nousta heidän itsensä ilmaiseminaan esille, jolloin saimme tutkimustehtävääme vastauksen.

Tutkimuksemme tulosten mukaan asumisyksikön asukkaat suoriutuvat omatoimisesti sellaisista toiminnoista, jotka ovat heille tuttuja ja usein arjessa toistuvia asioita, rutiineja. Ohjauksen tarve ilmenee niissä toiminnoissa, jotka eivät toistu säännöllisesti arjessa tai rakennu rutiininomaisesti ja vaativat opettelua.

Olemme kokeneet opinnäytetyön tekemisen kahdestaan opettavaksi ja mielekkääksi. Opinnäytetyön tekeminen parityönä on mahdollistanut mielipiteiden vaihtamisen opin-

näytetyöprosessin eri vaiheissa. Parityöskentely kehitti yhteistyötaitojamme, ja saimme toisiltamme prosessin aikana tukea. Olemme joustaneet opinnäytetyöprosessin aikana puolin ja toisin molempien elämäntilanteista johtuvista syistä, mikä on toisaalta mahdollistanut työn eri vaiheiden perusteellisemman pohdinnan ja ”pureskelun”.

Opinnäytetyöprosessi on kehittänyt ammatillisuuttamme. Prosessin läpikäyminen on tuonut ammatillisuuteemme tutkimuksen teon ja työn kehittämisen perusvalmiuksia sekä lisännyt tietämystämme kehitysvammaisten itsenäistymisestä. Olemme myös kehittäneet taitojamme etsiä ja hyödyntää luotettavia lähteitä työssämme. Lisäksi olemme kehittäneet taitoamme soveltaa teorian tietoja käytäntöön.

Sosiaalialan kompetenssien mukainen oppimistavoitteemme oli oppia näkemään ohjauksen ja tuen merkitys kehitysvammaisen ihmisen itsenäistymisessä yhteiskunnan jäsenenä. Lisäksi tavoitteenamme oli oppia kehittämään tutkimuksellisen ja uuden tiedon tuottamisen osaamistamme. Tutkimuksessamme oppimistavoitteinamme merkittävimmät kompetenssit olivat asiakastyön osaaminen, reflektiivinen kehittämisosaaminen sekä yhteiskunnallinen analyysitaito. Asiakastyön osaamisemme kehittyi opinnäytetyöprosessin aikana, kun teimme yhteistyötä kehitysvammaisten asumisyksikön asukkaiden kanssa. Opimme haastattelutilanteiden ansiosta paljon heidän kokemuksistaan saadusta ohjauksesta. Reflektiivinen kehittämisosaamisemme kehittyi ikään kuin huomaamattamme opinnäytetyöprosessin ja tutkimustulosten johdosta. Pohdimme tutkimustulosten ohella myös työntekijän näkökulmaa työn tekemiseen ja ohjaustyön kehittämiseen haastateltujen asukkaiden kokemusten pohjalta. Yhteiskunnallinen analyysitaitomme kehittyi myös opinnäytetyöprosessin edetessä. Kehitysvammaisuudesta huolimatta jokaisella henkilöllä on mahdollisuus olla aktiivinen yhteiskunnan jäsen ja osallistua sekä vaikuttaa itseään ja ympäristöään koskeviin asioihin riittävän ohjauksen ja tuen turvin.

Mikäli alkaisimme uuden tutkimuksen tekoon, tekisimme joitakin asioita toisella tavalla. Perehtyisimme tutkimuksen teoriaan etukäteen huomattavasti aktiivisemmin ja tehokkaammin. Olemme opinnäytetyöprosessin aikana huomanneet puutteen näissä tiedoissa, joita olemme täydennelleet aina tarpeen mukaan työn edetessä kirjallisuutta hyödyntäen. Myös tutkimussuunnitelman teko olisi ollut helpompaa, jos tietomme tutkimuksen teoriasta olisi ollut paremmalla tasolla. Toisaalta opimme samat asiat opinnäytetyötä tehdessämme.

Yhteistyötaitoimme ovat kehittyneet opinnäytetyötä tehdessämme. Olemme tehneet sitä parityönä yhteistyössä yhteistyökumppanin ja ohjaavien opettajien sekä opponenttien kanssa unohtamatta haastattelemiamme henkilöitä, jotka ovat mahdollistaneet opinnäytetyön tekemisen. Olemme pystyneet toimimaan avoimesti ja hyvässä yhteistyössä kaikkien eri osapuolten kanssa. Opinnäytetyön teko on osoittautunut odotettua tiiviimmäksi ja haastavammaksi prosessiksi. Tämä on korostanut yhteistyötaitojemme merkitystä ja niiden kehittymistä prosessin aikana. Olemme edenneet opinnäytetyössämme niin hyvinä kuin huonompinakin päivinä ja olemme pystyneet sopimaan kaikista eteen tulleista asioista hyvässä yhteisymmärryksessä. Aikataulusta sopiminen huomioimalla molempien tekijöiden oma elämä ei onnistuisi, mikäli yhteistyö ja ongelmanratkaisukyky ei olisi ollut sujuvaa.

Yhteistyökumppanimme toiminut asumisyksikkö voi hyödyntää tutkimuksessamme saatujen tulosten perusteella käytännön ohjaustyötä kiinnittämällä huomiota siihen, että asukkaat tarvitsevat ohjausta asioissa, jotka eivät ole arjessa rutiininomaisia, tuttuja toimintoja. Tämä edellyttää ohjaajalta asukkaiden tuntemista, sillä kaikki eivät välttämättä pyydä ohjausta sitä tarvitessaan.

Mielestämme tutkimaamme aihetta voisi tutkia myös asumisyksikön ohjaajien näkökulmasta, esimerkiksi millä tavalla kehitysvammaiset asukkaat ottavat ohjausta vastaan heidän näkökulmastaan ja pystyvätkö he mielestään vastaamaan yksilöllisiin ohjaustarpeisiin. Aihetta voisi tutkia siten, että kohderyhmänä olisivat vasta hiljattain kotoaan poismuuttaneet kehitysvammaiset. Kohderyhmän hankkiminen voi tosin olla hieman haastavampaa mutta mahdollista tehtäessä yhteistyötä useamman asumisyksikön kanssa.

LÄHTEET

Eskola, J. Suoranta, J. 1996. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Lapin yliopistopaino: Rovaniemi.

Eskola, J. Vastamäki, J. 2007. Teemahaastattelu: Opit ja opetukset. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin I. Metodien valinta ja aineistonkeruu: Virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. PS-kustannus: Juva.

Himanen, M. 2010. Kehitysvammaisen nuoren itsenäistymisen tukeminen asumisvalmennuksen näkökulmasta. Mikkelin ammattikorkeakoulu. Sosiaalialan koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 15.9.2011
https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/22640/Himanen_Mia.pdf?sequence=1

Hirsjärvi, S. Remes, P. Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. 15. uudistettu painos. Tammi: Hämeenlinna.

Hirsjärvi, S. Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Yliopistopaino: Helsinki.

Kaski, M. Manninen, A. Pihko, H. 2009. Kehitysvammaisuus. WSOY: Helsinki.

Kauppila, R. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Otavan kirjapaino Oy: Keuruu

Laine, T. 2001. Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Gummerus Kirjapaino Oy. Jyväskylä

Lampinen, R. 2007. Omat polut! Vammaisesta lapsesta täysvaltaiseksi aikuiseksi. Edita Prima Oy: Helsinki

Lehtinen, U. Pirttimaa, R. 1993. Aikuiskasvatuksen suunnitelma NOVA. Jyväskylän yliopistopaino: Jyväskylä

Malm, M. Matero, M. Repo, M. & Talvela, E-L. 2004. Esteistä mahdollisuuksiin: Vammaistyön perusteet. WS Bookwell Oy: Porvoo.

Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja. Gummerus kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Oulun seudun ammattikorkeakoulu. 2008. Koulutusohjelmakohtaiset kompetenssit, 02/2008. Sosiaalian koulutusohjelma.

Peltonen, T. 2012. ”OMA TELEVISIO JA KOIRA KAVERIKSI” Kehitysvammaisten nuorten toiveita itsenäisestä asumisesta. Oulun Seudun Ammattikorkeakoulu. Kuntoutuksenohjauksen- ja suunnittelun koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 14.1.2013. https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/50826/Peltonen_Tanja_.pdf?sequence=1

Säkinen, S. 2011. Toiveena ihan oma elämä : Kehitysvammaisen henkilön itsenäisyyden tukeminen. Seinäjoen ammattikorkeakoulu. Sosiaalian koulutusohjelma. Opinnäytetyö. Hakupäivä 15.9.2011 https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/31471/Sakkinen_Suvi.pdf?sequence=3

Tuomi, J. Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu painos. Gummerus Kirjapaino Oy: Jyväskylä.

Vilka, H. 2005. Tutki ja kehitä. Kustannusosakeyhtiö Tammi: Helsinki

Vilkko-Riihelä, A. Laine, P. 2005. Mielen maailma 2 : Kehityopsykologia. WSOY: Helsinki

Ihmisoikeudet.net. Hakupäivä 20.12.2011.

<http://www.ihmisoikeudet.net/index.php?page=vammaisten-oikeudet>

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tilasto- ja indikaattoripankki SOTKANet. Hakupäivä 11.1.2012 <http://uusi.sotkanet.fi/portal/page/portal/etusivu/hakusivu?group=359>

Kehitysvamma-alan verkkopalvelu. Vernerinet. Hakupäivä 15.9.2011.
<http://verneri.net/yleis/kehitysvammaisuus/mita-kehitysvammaisuus-on.html>

Oulun kaupungin sosiaali- ja terveystoimi. Vammaispalveluiden asumispalvelut 2011.
Hakupäivä 26.9.2011. <http://www.ouka.fi/sote/vammaisuus/asumisyksikot/>

Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto. Sosiaaliportti. Hakupäivä 30.9.2011
http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/sosiaalialanamkverkosto/sosiaaliala_ammattikorkeakouluissa/sosionomi_amk_tutkin to/ects_kompetenssit/

Hintsala, S. 2011. Kehitysvammaisten asumisen ja siihen liittyvien palvelujen laatusuosituksiset. Kehitysvammaliitto ry. 2011, hakupäivä 14.3.2012.
http://www.kolpene.fi/images/pdf/kaste/Susanna_Hintsala_asumisen_laatusuosituksista.pdf

<http://verneri.net/yleis/arki/asuminen/yksilollinentuki.html>

<http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/vammaispalvelujen-kasikirja/tyovalineitat/arviointimenetelmia/toimintakyvyn-arviointi/>

LIITTEET

LIITE 1: TEEMAHAASTATTELURUNKO

LIITE 2: ANALYYSIKAAVIOT

LIITE 3: YHTEISTYÖSOPIMUS

LIITE 4: TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

LIITE 1

Teemahaastattelun teemat ja apukysymykset:

1. Asuminen, itsestä ja ympäristöstä huolehtiminen NOVA:n lähtökohdista (normalisaatio, osallisuus, vuorovaikutus, aikuisuus)

1. Millä tavalla koet ruokailutilanteiden sujuvan? (Ruokailun fyysiset edellytykset, ruokailuvälineet)

Millä tavalla voit vaikuttaa näihin asioihin?

- Kotiloissa
- Julkisissa paikoissa

Millaista ohjausta tarvitset ruokailutilanteissa?

Milloin pyydät ohjausta?

2. Millä tavalla huolehdit ruokataloutesi asioista?

Millä tavalla voit vaikuttaa näihin asioihin?

- Ruokaostosten suunnittelu
- Ruuan ja juoman valmistaminen
- Pöydän kattaminen ja astioiden korjaaminen pois pöydästä
- Pöydän siivoaminen
- Leipominen
- Tiskaaminen
- Säilöminen

Millaista ohjausta tarvitset ruokataloutesi asioissa?

Milloin pyydät ohjausta?

3. Millä tavalla huolehdit hygieniastasi?

Millä tavalla voit vaikuttaa hygieniaasi?

- Peseytyminen (kädet, kasvot, hampaat, alapesut, koko kehon pesu, saunominen)
- Parranajo
- Hiusten hoito

- Kynsien hoito
- Deodorantin yms. hajusteiden/tuoksujen käyttö
- Meikkaaminen

Millaista ohjausta tarvitset hygienian hoidossasi?

Milloin pyydät ohjausta? (millaisissa tilanteissa)

4. Millä tavalla huolehdit vaatetuksestasi ja pukeutumisestasi?

Miten voit vaikuttaa vaatetukseesi ja pukeutumiseesi?

- Vaatteiden valinta
- Vaatteiden pukeminen ja riisuminen
- Puhtaan ja likaisen pyykin erottaminen
- Pyykinpesu
- Silittäminen
- Korjausten teko

Millaista ohjausta tarvitset vaatetukseen ja pukeutumiseen?

Milloin pyydät ohjausta? (millaisissa tilanteissa?)

5. Millä tavalla huolehdit omasta terveydestäsi ja kunnostasi?

Millä tavalla voit vaikuttaa terveyteesi ja kuntoosi?

- Terveelliset ravitsemustottumukset
- Lääkityksestä huolehtiminen
- Liikkuminen ja ulkoileminen
- Oikea päihteiden ja nautintoaineiden käyttö

Millaista ohjausta tarvitset terveytesi ja kuntosi huolehtimisessa?

Milloin pyydät ohjausta? (millaisissa tilanteissa?)

6. Onko sinulla apuvälineitä käytössäsi?

Jos on niin tarvitsetko ohjausta niiden käytössä?

7. Millä tavalla huolehdit yleisestä siisteydestä?

Miten voit vaikuttaa yleiseen siisteyteen?

- Tavaroiden paikoilleen laittaminen
- Pölyjen pyyhkiminen
- Likatahrojen pyyhkiminen
- Imurointi
- Lakaiseminen
- Luutuaminen
- Mattojen tamppaus
- Vuoteen sijaus
- Vuodevaatteiden säännöllinen vaihtaminen
- Siivousvälineiden puhdistaminen/huolto ja paikoilleen laittaminen
- Roskien lajittelu ja vienti

Millaista ohjausta tarvitset yleiseen siisteyteen liittyvissä asioissa?

Milloin pyydät ohjausta? (millaisissa tilanteissa?)

8. Millä tavalla liikut julkisilla paikoilla?

- Jalankulkijana
- Pyörällä
- Linja-autolla
- Junalla
- Lentokoneella

Millaista ohjausta tarvitset julkisilla paikoilla liikkumiseen?

Milloin pyydät ohjausta? (millaisissa tilanteissa?)

9. Millä tavalla huolehdit asioistasi?

Millä tavalla voit vaikuttaa asioihisi?

- Rahan käytön suunnittelu
- Ostosten teko
- Puhelimen käyttö
- Terveystieteiden palvelujen käyttäminen

Millaista ohjausta tarvitset asioidesi hoitoon?

Milloin pyydät ohjausta? (millaisissa tilanteissa?)

2. Työ- ja päivätoiminta/Opiskelu NOVA:n lähtökohdista (normalisaatio, osallisuus, vuorovaikutus, aikuisuus)

1. Millä tavalla suunnittelet työtäsi tai opintojasi?

Millä tavalla voit vaikuttaa työsi tai opintojesi suunnitteluun?

- Ajankäytön suunnittelu
- Työtehtävien jakaminen työtovereiden kesken
- Sopivien työvälineiden/opiskelutarvikkeiden ja materiaalien valitseminen
- Työn/opiskelun jakaminen osatehtäviin ja niiden asettaminen oikeaan järjestykseen

Millaista ohjausta tarvitset työsi ja opintojesi suunnitteluun?

Milloin pyydät ohjausta työsi tai opintojesi suunnittelussa?

2. Millä tavalla työskentelet tai opiskelet?

Millä tavalla voit vaikuttaa työskentelyysi tai opiskeluusi?

- Työaikojen tai lukujärjestyksen noudattaminen
- Työhön/toimintaan/opintoihin osallistuminen säännöllisesti
- Annettujen tehtävien hyväksyminen
- Työhön tai opintoihin liittyvien ohjeiden noudattaminen
- Omaan tehtävään keskittyminen
- Parin kanssa/ ryhmässä työskentely

Millaista ohjausta tarvitset työskentelyssäsi tai opiskelussasi?

Milloin pyydät ohjausta työskentelyssäsi tai opiskelussasi?

3. Millä tavalla koet työsi tai opintojesi sujuvan?

Millä tavalla voit vaikuttaa työsi tai opintojesi sujumiseen?

- Tarvittavien työ/opiskeluvälineiden ja laitteiden käyttö
- Tarvittavien materiaalien käyttö
- Työn/tehtävän loppuun saattaminen
- Huolehtiminen omasta työ/opiskeluympäristöstä
- Työturvallisuusmääräysten noudattaminen

Millaista ohjausta tarvitset työsi tai opintojesi sujumiseen?

Milloin pyydät ohjausta työsi tai opintojesi sujumisessa?

4. Millä tavalla arvioit työsi tai opintojesi tuloksia?

Millä tavalla voit vaikuttaa työsi tai opintojesi tuloksiin?

- Tuotteen/ muun työn seurauksen tai tuloksen tunnistaminen omaksi työksi
- Arvosanat, oppiminen
- Tuloksen vertaaminen suunnitelmaan
- Omien virheiden tunnistaminen ja niistä oppiminen
- Arvioinnin vastaanottaminen
- Oman työn arvostaminen ja omiin taitoihin luottaminen?

Millaista ohjausta tarvitset työsi tai opintojesi arvioinnissa?

Milloin pyydät ohjausta työsi tai opintojesi arvioinnissa?

3. Vapaa-aika ja harrastukset NOVA:n lähtökohdista (normalisaatio, osallisuus, vuorovaikutus, aikuisuus)

1. Miten vietät vapaa-aikaasi?

Millä tavalla voit vaikuttaa vapaa-ajan käyttöösi?

(tv:n katselu, radion kuuntelu, tietokone, kirjojen/lehtien luku. Käsityöt, pelit, retkeily, matkailu, kulttuuritoiminta. Vapaa-ajan vietto kotipiirissä, seurusteleminen ystävien ja sukulaisten kanssa, vierailut, kodinhoito, ulkoilu, kuntoilu, luonnossa liikkuminen, sienestys/marjastus/kalastus. Itsensä kehittäminen ja osallistuminen kuten opiskelu ja järjestötoimintaan osallistuminen.)

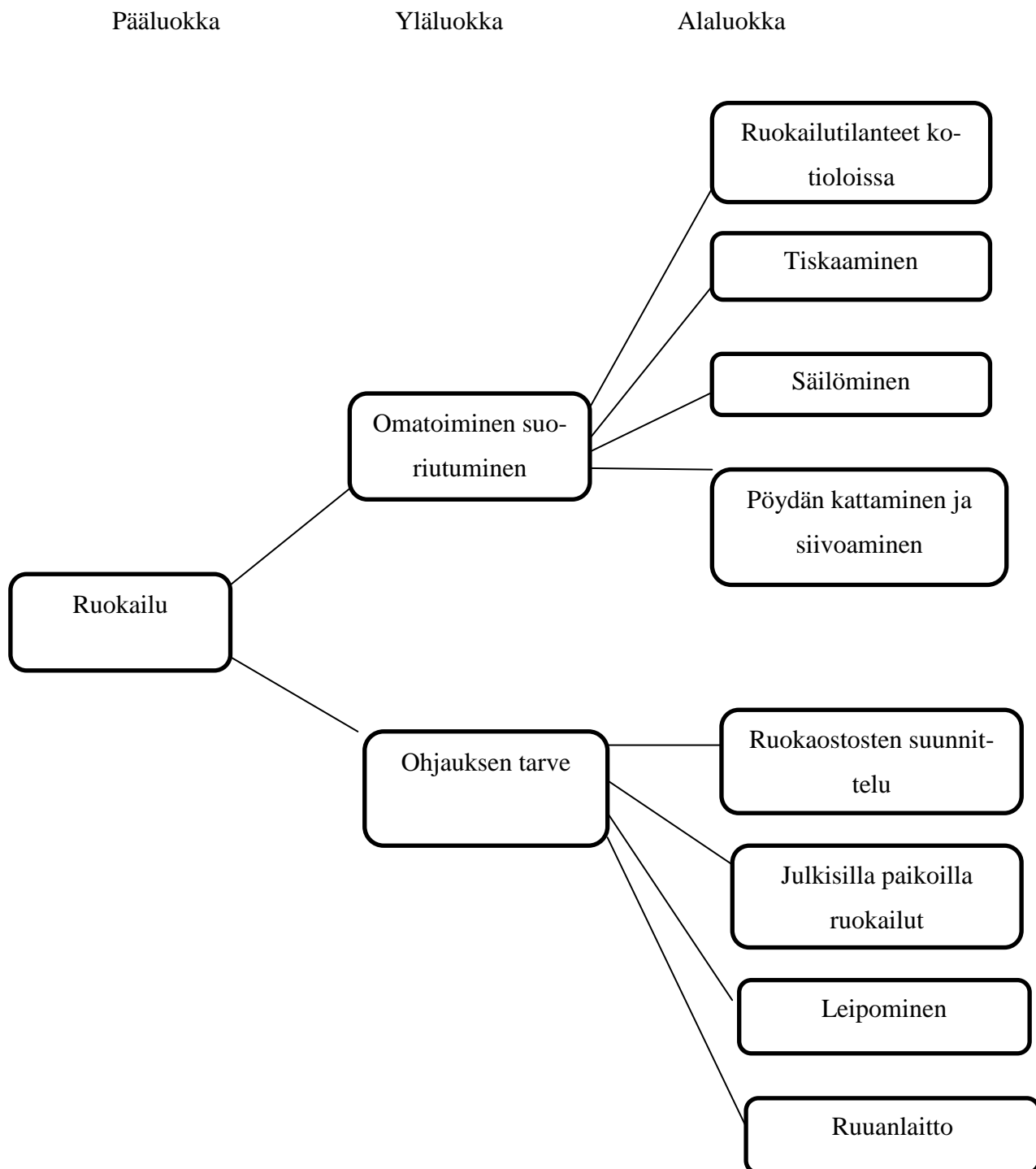
- Harrastuksiin tutustuminen
- Harrastusten valitseminen, kokeileminen ja vaihtaminen

Millaista ohjausta tarvitset vapaa-ajan käyttöön ja harrastuksiin?

Milloin pyydät ohjausta vapaa-ajan käyttöön ja harrastuksiin?

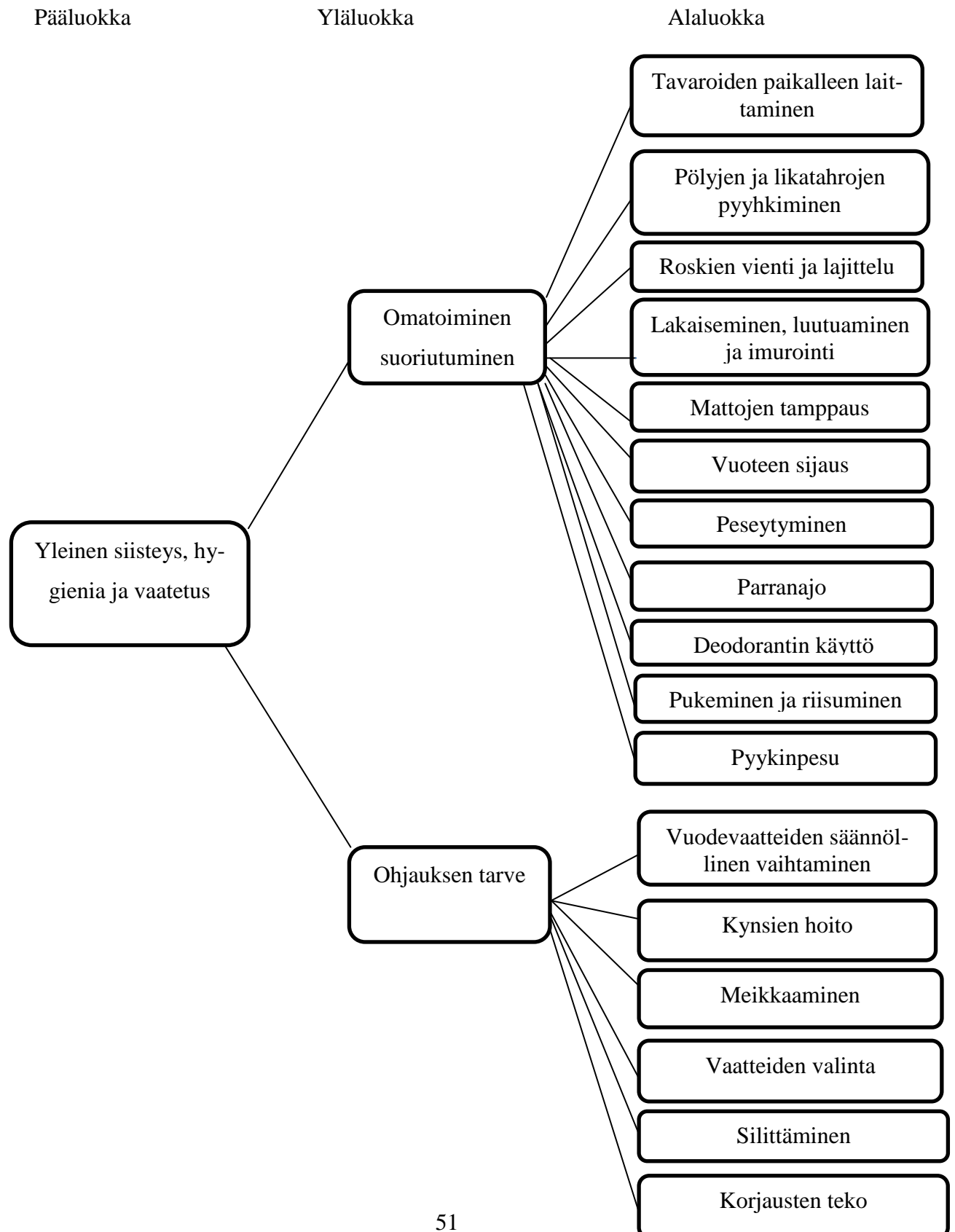
LIITE 2 (1/5)

Analyysikaaviot

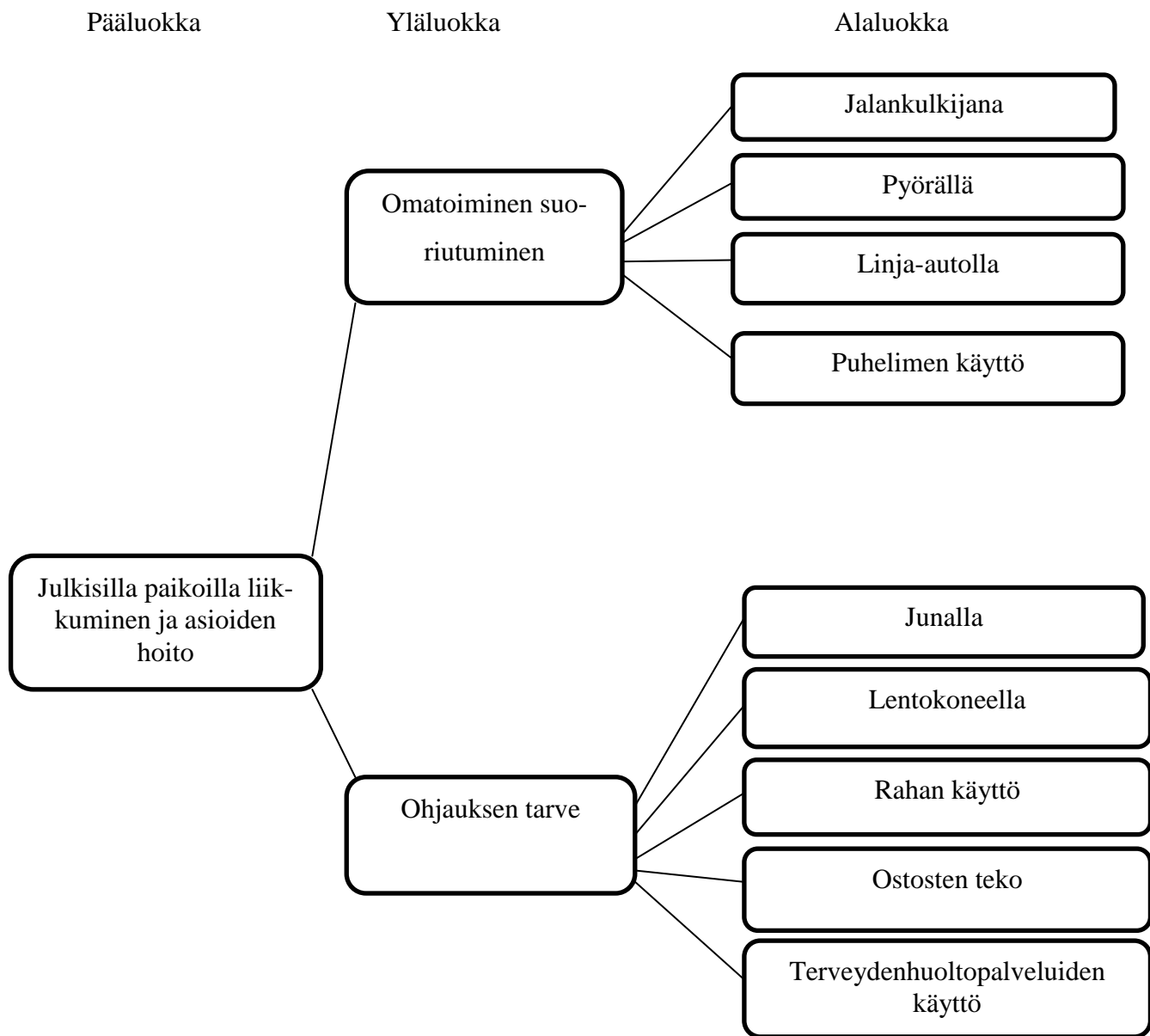
LIITE 2 (2/5)

Analyysikaavio

LIITE 2 (3/5)

Analyysikaavio

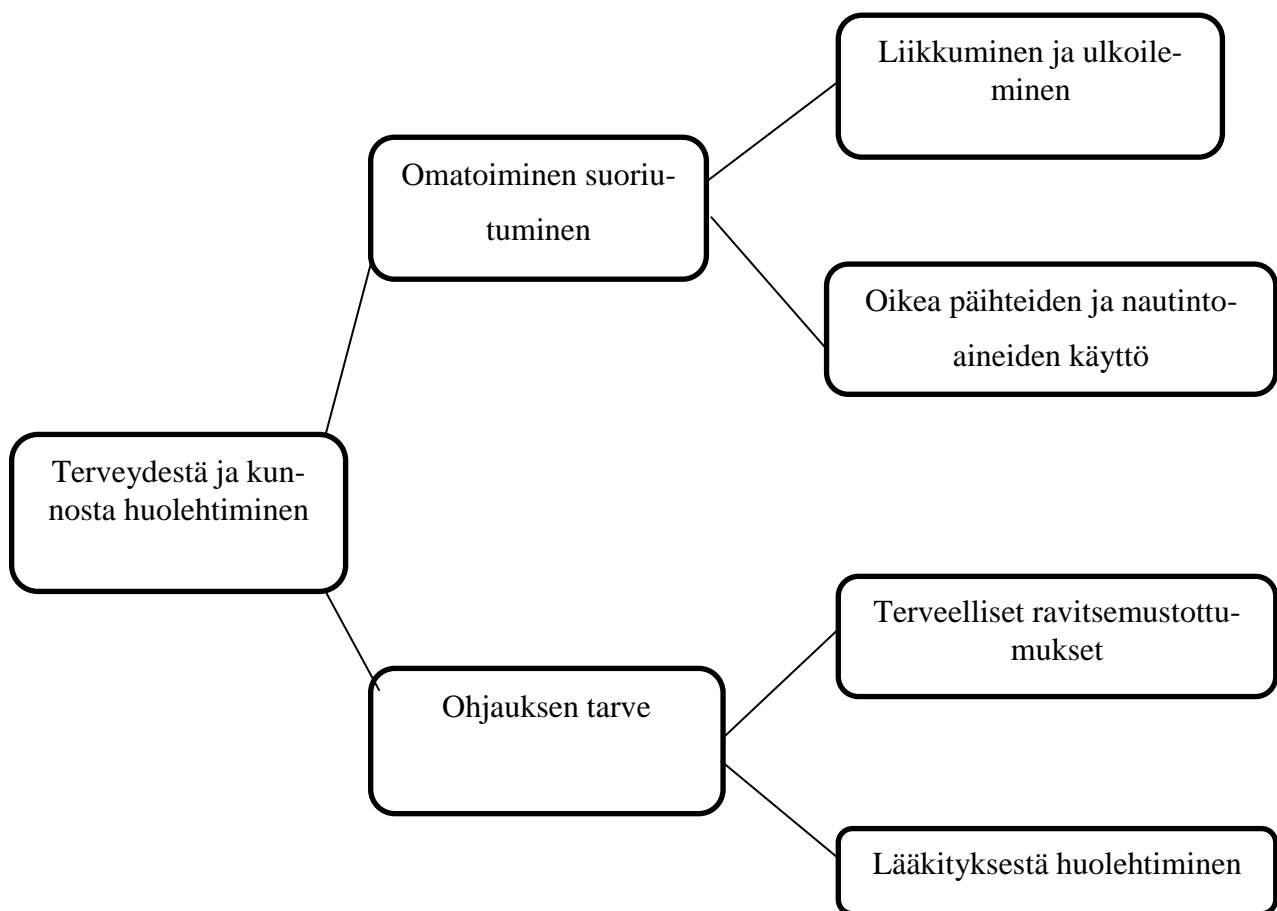
LIITE 2 (4/5)

Analyysikaavio

Pääloukka

Yläluokka

Alaluokka

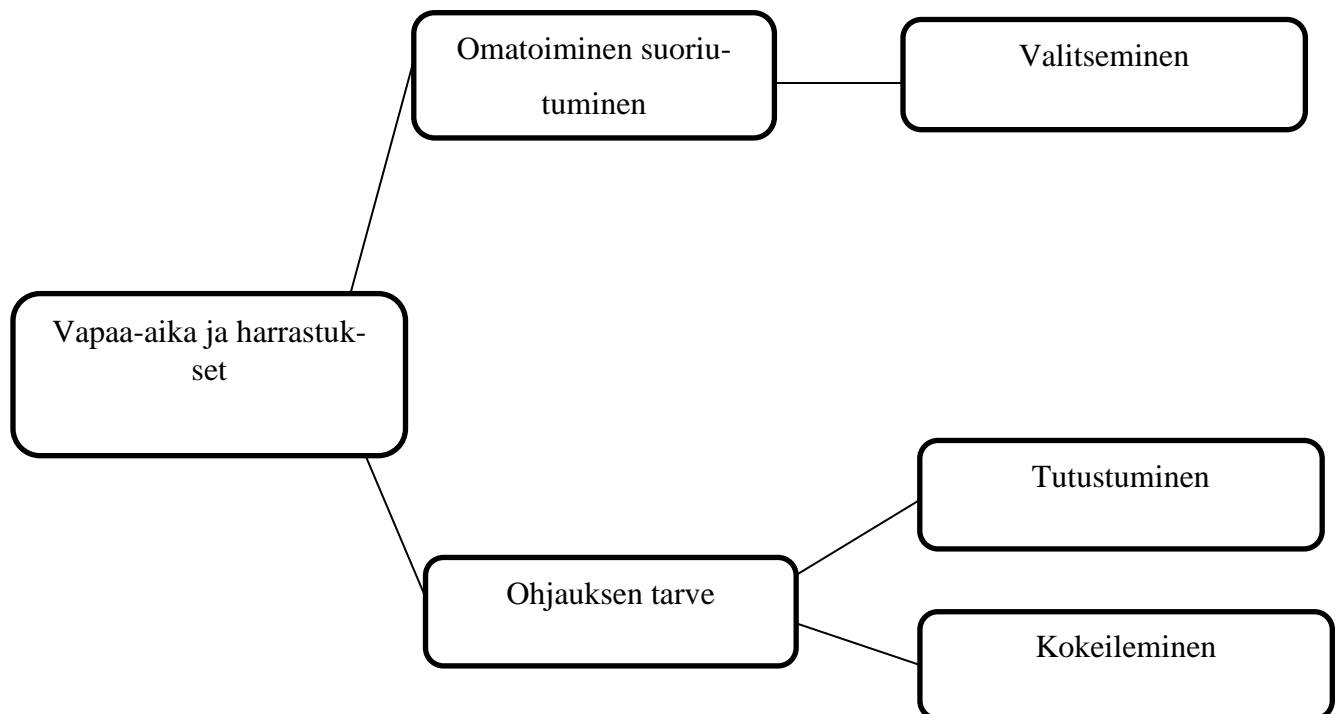
LIITE 2(5/5)

Analyysikaavio

Päälukokka

Yläluokka

Alaluokka

LIITE 3

OPINNÄYTETYÖN YHTEISTYÖSOPIMUS

I Toimijat			
Tekijä I (Opiskelija)	Etunimi	Sukunimi	
	Mari	Määtä	
		Sähköpostiosoite	09mam a01@students.oamk.fi
		Koulutusohjelma	Sosiaalialan ko
Tekijä II (Opiskelija)	Etunimi	Sukunimi	
	Antti	Tuomi	
		Sähköpostiosoite	09thun 00@students.oamk.fi
		Koulutusohjelma	Sosiaalialan ko.
Tekijä III (Opiskelija)		Sukunimi	
	Osoite	Sähköpostiosoite	
	Puhelinnumero	Koulutusohjelma	
Toimeksi- antaja I	Organisaation nimi		
	Työn ohjaaja/yhteyshenkilö		Osoite
	Puhelin	Sähköposti	
Toimeksi- antaja II	Organisaation nimi		
	Työn ohjaaja/yhteyshenkilö		Osoite
	Puhelin	Sähköposti	

Toimeksiantaja III	Organisaation nimi	
	Työn ohjaaja/yhteysthenkilö	Osoite
	Puhelin	Sähköposti
Oulun seudun ammattikorkeakoulu I	Yksikön nimi <i>Sosiaali- ja terveysala</i>	
	Ohjaava opettaja <i>Raija Tammi</i>	Osoite <i>Kiviharjuntie 8, 90220 Oulu</i>
	Puhelin	Sähköposti <i>raija.tammi@oamk.fi</i>
Oulun seudun ammattikorkeakoulu II	Yksikön nimi <i>SOSIAALI- JA TERVEYSALA</i>	
	Ohjaava opettaja <i>[Signature]</i>	Osoite <i>KIVIHARJUNTIE 8 90220 OULU</i>
	Puhelin	Sähköposti <i>MARLENN.KOIVISTU@OAMK.FI</i>
Oulun seudun ammattikorkeakoulu III	Yksikön nimi	
	Ohjaava opettaja	Osoite
	Puhelin	Sähköposti
Opinnäytetyön ohjaus ja vastuu	Vastuu opinnäytetyön tekemisestä ja tuloksista on Tekijällä. Ammattikorkeakoulun vastuu rajoittuu opinnäytetyön tavanomaiseen ohjaukseen.	
Tulosten julkistaminen ja luottamuksellisuus	Toimeksiantaja sitoutuu antamaan Tekijän käyttöön kaikki opinnäytetyön tekemisessä tarvittavat julkiset tiedot ja aineistot sekä ohjaamaan opinnäytetyötä toimeksiantajaorganisaation näkökulmasta. Jos opinnäytetyön tekeminen edellyttää salassa pidettävien tietojen tarkastelemista, laaditaan siitä tarvittaessa erillinen salassapitosopimus.	
	Opinnäytetyö on kokonaisuudessaan julkinen. Mikäli opinnäytetyö sisältää liikesalaisuuksia tai muita julkisuuslaissa salassa pidettäviksi määrättyjä tietoja, on opinnäytetyön raportti laadittava niin, että tietojen luottamuksellisuus säilyy. Tarvittaessa salassa pidettävät tiedot on jätettävä työn tausta-aineistoon. Opinnäytetyö raportoidaan ammattikorkeakoulujen verkkokirjasto Theseukseen (http://www.theseus.fi) tai Oulun seudun ammattikorkeakoulun Intraan. Opinnäytetyötoimijat päättävät raportointitavan opinnäytetyön valmistuttua.	
	Tekijä, Toimeksiantaja ja Ohjaava opettaja sitoutuvat pitämään salassa kaikki opinnäytetyön tekemisessä ja sitä edeltävissä tai sen jälkeisissä neuvotteluissa esiin tulevat luottamukselliset tiedot ja asiakirjat sekä pidättäytymään käyttämästä hyväkseen toisen osapuolen ilmaisemia luottamuksellisia tietoja ilman erillistä lupaa.	
II Suunnitelma		
Opinnäytetyö	Aihe/työnimi <i>Itienäistyminen ja siihen liittyvä ohjaus kehitysvammaisten henkilöiden asumisyhteisöstä asukkaiden kokemana</i>	
	Kehittämisen/tutkimustehtävän tavoite ja tulos <i>Tutkimuksen tavoitteena on saada kehitysvammaisten tietoa asumisyhteisöjen asukkaiden itienäistymisen asumisyhteisöjen käytöstä. Tekijöiden tavoite on oppia näkemään men ja ohjauksen merkitys kehitysvammaisten henkilöiden itienäistymisestä.</i>	

Keskeiset menetelmät <i>Laadullinen tutkimus, Tutkimusinterview.</i>	
Toimeksiantaja maksaa opiskelijalle tai ammattikorkeakoululle työn tekemisestä	☐ Kyllä ☒ Ei
Opinnäytetyölle on nimetty ohjaajaksi työelämän edustaja	☐ Kyllä ☐ Ei
Toimeksiantaja hyödyntää opinnäytetyön tuloksia toiminnassaan	☐ Kyllä ☐ Ei
Tarkempi selvitys opinnäytetyösuunnitelmassa _____, 20__	
Allekirjoitus	Hyväksyn opinnäytetyön toteutuksen ja ohjauksen Toimijat ja Suunnitelma -kohdissa esitetyllä tavalla.
Päivämäärä <i>12.4.2012</i>	Ohjaavan opettajan I allekirjoitus <i>Raaja Tahmi</i>
Päivämäärä <i>12.4.2012</i>	Ohjaavan opettajan II allekirjoitus <i>Markku Koivisto</i>
Päivämäärä _____, 20__	Ohjaavan opettajan III allekirjoitus
III Sopimusehdot	
Oikeudet tuloksiin ja muihin opinnäytetyöhön liittyvään aineistoon, laitteisiin ja sovelluksiin	<p>Valitaan A, B, C tai D.</p> <p>A ☒ Käyttöoikeuden luovutus (ei muunteluoikeutta) Tekijänoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluu opinnäytetyön Tekijälle (Opiskelijalle).</p> <p>Tekijä myöntää Toimeksiantajalle rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään aineistoon. Toimeksiantaja saa valmistaa opinnäytetyöstä kopioita, esittää ja näyttää aineistoa ja levittää opinnäytetyöstä tehtyjä kappaleita. Toimeksiantajalla ei ole oikeutta muuttaa opinnäytetyötä ilman Tekijän lupaa. Muusta käytöstä on sovittava erikseen kirjallisesti.</p> <p>Toimeksiantaja ei voi siirtää tämän sopimuksen mukaista käyttöoikeutta kolmannelle osapuolelle. Käyttöoikeus on voimassa _____, 20__ saakka.</p> <p>Tekijä luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan.</p> <p>B ☐ Käyttöoikeuden luovutus (sisältää muunteluoikeuden) Tekijänoikeus opinnäytetyön tuloksiin kuuluu opinnäytetyön Tekijälle (Opiskelijalle).</p> <p>Tekijä myöntää Toimeksiantajalle rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään aineistoon. Toimeksiantaja saa valmistaa opinnäytetyöstä kopioita, esittää ja näyttää aineistoa ja levittää opinnäytetyöstä tehtyjä kappaleita sekä tehdä siihen levittämisen ja yleisön saataville saattamisen kannalta tarpeelliset muutokset. Muusta käytöstä on sovittava erikseen kirjallisesti.</p> <p>Toimeksiantaja ei voi siirtää tämän sopimuksen mukaista käyttöoikeutta kolmannelle osapuolelle. Käyttöoikeus on voimassa _____, 20__ saakka.</p> <p>Tekijä luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan.</p> <p>C ☐ Taloudelliset tekijänoikeudet luovutetaan kokonaan toimeksiantajalle Tekijä (Opiskelijalla) luovuttaa Toimeksiantajalle kaikki opinnäytetyöhön ja sen tuloksiin liittyvät taloudelliset tekijänoikeudet. Toimeksiantajalla on oikeus luovuttaa tämän sopimuksen mukaiset oikeudet edelleen kolmannelle osapuolelle Tekijää kuulematta ja tehdä levittämisen ja yleisön saataville saattamisen kannalta tarpeelliset muutokset.</p> <p>Oikeus siirtoon sisältyy, mutta ei rajoitu, kaikki oikeudet muuntaa, välittää, esittää julkisesti ja levittää tallennetta, siirtää se toiselle medialle ja valmistaa kopioita (myös otteita) esittämistä, myyntiä, vuokraamista tai muuta levittämistä varten hyödyntämällä sähköistä, analogista- tai digitaalitekniikkaa, cd- ja dvd-formaatteja, multimediaa, printtimediaa, tietoverkkoja ja videovuokrausjärjestelmiä ja muita vastaavia teknologisia ratkaisuja jakelutavasta riippumatta.</p> <p>Tekijä vakuuttaa, että hänellä on oikeus luovuttaa kaikki edellä mainitut oikeudet, ja että kyseiset oikeudet eivät Tekijän parhaan tiedon mukaan loukkaa kolmannen osapuolen oikeuksia.</p> <p>Toimeksiantaja luovuttaa Oamkille rinnakkaisen käyttöoikeuden opinnäytetyöhön ja siihen liittyvään materiaaliin ilman erillistä korvausta. Käyttöoikeus sisältää oikeuden säilyttää opinnäytetyö ja siihen liittyvä materiaali sekä käyttää sitä opetus- ja tutkimustoiminnassa, kirjastopalveluissa, toimintansa esittelyssä ja markkinoinnissa ja muussa tavanomaisessa toiminnassaan.</p> <p>D ☐ Tekijänoikeuksista sovitaan erikseen Tekijä ja Toimeksiantaja ovat sopineet opinnäytetyön ja sen tulosten tekijänoikeuksista luovuttamisesta seuraavaa:</p>

Korvaukset	Valitaan E, F tai G.	
	E ☐ Korvauksena tehdystä työstä jätetään tekijänoikeuksien luovuttamisesta Toimeksiantaja maksaa Tekijälle _____ € korvauksen _____ 20 _____ mennessä.	
	F ☐ Korvauksesta on sovittu erikseen.	
	G ☐ Tekijälle ei makseta korvauksia tehdystä työstä eikä tekijänoikeuksien luovuttamisesta.	
Työsuhde Mahdollisesta työsuhteesta Toimeksiantaja ja Tekijä sopivat erikseen. Opinnäytetyötä tekevät opiskelijat ovat Oulun seudun koulutuskuntayhtymän/Oulun seudun ammattikorkeakoulun tapaturmavakuutuksen piirissä, mikäli heillä ei ole työsuhdetta opinnäytetyön Toimeksiantajaan.		
Opinnäytetyön kustannukset	Opinnäytetyöstä mahdollisesti aiheutuvien kustannusten (aineistojen hankinta, raaka-aineet, matkat, työkorvaus jne.) korvaamisesta sopivat Toimeksiantaja ja Tekijä keskenään. Ammattikorkeakoulu ei vastaa yksittäisen opinnäytetyön kustannusten korvaamisesta.	
Allekirjoitukset	Olemme sopineet opinnäytetyön toteutuksesta ja ohjauksesta tässä sopimuksessa sovitulla tavalla. Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika on _____ 20 _____ 12 _____.	
	Päivämäärä 12. 4. 20 12	Tekijän I (Opiskelijan) allekirjoitus <i>Mari Mänttä</i>
	Päivämäärä 12. 4. 20 12	Tekijän II (Opiskelijan) allekirjoitus <i>Antti Tuomi</i>
	Päivämäärä _____, 20 _____	Tekijän III (Opiskelijan) allekirjoitus
	Päivämäärä 22. 5. 20 12	Toimeksiantajan I allekirjoitus <i>P. Mänttä</i>
	Päivämäärä _____, 20 _____	Toimeksiantajan II allekirjoitus
	Päivämäärä _____, 20 _____	Toimeksiantajan III allekirjoitus

LIITE 4

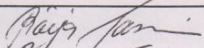
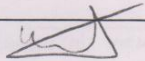

Sosiaali- ja terveystoimi

Opinnäytetyön tutkimuslupa-anomus

Yksikkö, josta lupaa haetaan	Oulun kaupungin sosiaali- ja terveystoimi/ vammaispalvelut
Oppilaitos	Oulun seudun ammatti korkeakoulu Sosiaali- ja terveysalan yksikkö
Opinnäytetyön työnimi	Itsenäistyminen ja siihen liittyvä ohjaus kehitysvammaisten henkilöiden asumisyksis- kössä asukkaiden kokemana
Opinnäytetyön tarkoitus	Tutkimuksen tarkoituksena on kuvaila millaisia kokemuk- sia asukkailla on itsenäistymisestä asuminen, itsestä ja ympäristöstä huolehtimisesta työ- ja päivätoiminnan/ opiskelun sekä vapaa-ajan ja harrastusten osa-alueilla asumisyksikössä Tarkoituksena on vastata kysymykseen, millaista ohjauksen
Opinnäytetyön kohderyhmät tai aineisto	Oulun kaupungin vammaispalveluiden asumisyksikön asukkaat
Aineiston keruumenetelmä ja keruujankohda	TEEMAHAASTATTELU HUHTI-TOUKOKUU 2012
Tutkimusaineiston kuvaus ja tietotyypit	Laadullinen tutkimus
Tutkimuksen tavoitteet	TUTKIMUKSEN TAVOITTEENA ON SAADA KOKEMUSPÖHJÄISTÄ TIEDOA ASUMISYKSIKÖN ASUKKAIDEN ITSENÄISTYMISESTÄ ASU- MISYKSIKÖN KÄYTTÖÖN. TUTKIJOIDEN TAVOITE ON OPPIA NÄKEMÄN TUEN JA OHJAUKSEN MERKITYS KEHITYSVAMMAISEN HENKILÖN ITSENÄISTYMISESSÄ
Tutkimusrekisterin hävittäminen ja arkistointi	Haastattelut nauhoitetaan ja puhtaaksi kirjoitetaan → Nauhoitus tuhotaan. Puhtaaksi kirjoitettu aineisto analysoidaan ja sen jälkeen tuhotaan. Haastatteluiden ei identifika
Opinnäytetyöstä Oulun kaupungille aiheutuvat kustannukset	←
Opinnäytetyön tekijä(t), osoite ja puh.nro	Marjaana Antti Tuomi

JATKUU
KÄÄNTÖ
PUOLELLI

Opinnäytetyön suunnitelma hyväksytty	2.4.2012
Opinnäytetyön ohjaajat	 RAIJA TAHMI MARKKU KEINÄNEN
Opinnäytetyön arvioitu valmistumisaika	syksy 2012
Sitoumukset	Vaitiolovelvollisuus
Liitteet	Tutkimussuunnitelma

Päivämäärä ja hakijoiden allekirjoitukset

Paikka ja aika Oulu 20.4.2012

Hakijan/hakijoiden allekirjoitukset

Markku Keinänen
MARKKU KEINÄNEN

Antti Tuomi
ANTTI TUOMI

Lupa opinnäytetyöhön

- ☒ Myönnetty hakemuksen mukaisena
☒ Opiskelijan on toimitettava valmis opinnäytetyö sosiaali- ja terveystoimen käyttöön
☐ Myönnetty seuraavin korjauksin tai ehdoin:

☐ Hakemus hylätty

Päiväys 25.4.2012 § 213

Päätöksentekijän allekirjoitus

Arja Heikkinen

Palvelujohtaja Arja Heikkinen
Mielenterveys- ja sosiaalipalvelut